

Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim Araştırması

Yerel Yönetimlere Kriz Dönemi Sosyal Destek
Programları İçin Öneriler

Görüşmeleri Yapanlar

Güliz KALENDER, Selen YÜKSEL, Şevval ŞENER, Şeyma DUMAN

Proje Ekibi

Elif GÖÇMEN, Güliz KALENDER, Hacer FOGGO, Selen YÜKSEL, Şevval ŞENER, Şeyma DUMAN

Fotoğraf

Özge ERGİN

Tasarım

Elif GÖÇMEN

Yayın Tarihi

Kasım 2020

Bu yayın, Korona Zamanlarında Güçlendirme ve İyileştirme Fonu kapsamında Heinrich Böll Stiftung finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Derin Yoksulluk Ağı & Açık Alan Derneği sorumludur.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	3
1. Hane Tipi.....	3
2. Çocuk Yaş Aralığı	4
3. Sabit Giderler	4
ÇALIŞMA HAYATI	7
1. İş Bilgisi	7
1.2. Günlük ve Güvencesiz Çalışma	7
2. İş İhlalleri / Çalışma Koşulları ve Sendika / Meslek Örgütü Üyeliği	8
3. Çalışan Aile Üyesi	9
3.1. Çocukların Çalışması	10
4. Çalışmama Sebebi	10
5. Pandemiyle Sekteye Uğrayan İş.....	10
YAŞAM ALANI & GÜVENLİK	13
1. Kira ve Evsizlik Riski.....	13
1.1. Çadır Ve Barakada Yaşam	15
2. Güvenlik	15
3. Ev Koşulları.....	17
3.1. Kişisel Alan.....	17
3.2. Temel Barınma Gereksinimleri.....	17
3.3. Isınma.....	22
BESLENME & TEMEL BAKIM	23
1. Yetersiz Beslenme	23
2. Pandemiyle Gelen Açlık.....	23
2.1. Öğün Atlama	24
2.2. Sınırlı Besin.....	25
2.2. Sokağa Çıkma Yasakları ve Beslenme.....	25
2.3. Gıdaya Ulaşmak İçin	25
2.3.1. Veresiye Almak.....	25
2.3.2. Çöpten Yiyecek Toplamak	27
2.3.4. Komşularla Dayanışmak.....	27
2.3.5. Derin Yoksulluk Ağ'ından Destek Almak	27
3. Bebek Bezi & Maması	28
4. Hijyenik Ped Erişim	29
5. Kişisel Bakım ve Temizlik Malzemelerine Erişim.....	30
SAĞLIK.....	31
1. Sosyal Güvence	31
2. Kronik Hastalık.....	31
3. İlaça Erişim	31
4. Psikolojik Destek.....	32

4.1. Pandemi Döneminde Psikolojik Destek.....	32
5. Maske Ve Dezenfektana Erişim.....	33
EĞİTİM	35
1. Okul.....	35
1.1 Eğitimden Kopma.....	35
1.2. Eğitim Değişim İçin Umut Kaynağı	38
1.3. Eğitimde Destek İhtiyacı	38
2. Uzaktan Eğitime Katılım & Engeller.....	39
2.1. Uzaktan Eğitimde Yetişkin Desteği İhtiyacı	40
2.2. Çocukların Kendilerine Ait Alanlarının Olmaması	40
2.3. Çocukların Ders Saatlerinin Çakışması.....	40
2.4. Dijital Eşitsizlik	41
2.5. “Uzaktan Eğitim Çok Büyük Bir Engel”.....	41
SOSYAL HAYAT	43
1. Pandemi Öncesi Sosyal Hayat	43
2. Pandemide Evde Geçirilen Zaman.....	45
2.1. Çocuklar “Ne Dışarıda Ne Evde”	45
2.2. Evde Çatışmanın Artması	46
SOSYAL DESTEKLER	47
1. Düzenli Sosyal Destek	47
1.1. Yerel Yönetimlerden Alınan Destekler	49
1.2. Desteklere Ulaşamamak.....	49
1.2.1. Başvuru Mekanizmalarına Erişememek.....	49
1.2.3. Destek Kriterlerine Uymamak	49
1.2.4. Başvurulara Cevap Alamamak	50
1.2.4. Görünmez Olmak Ve Umutsuzluk	50
2. Pandemi Döneminde Sosyal Destek.....	51
2.1. 1000 TI Sosyal Destek.....	51
2.2. Pandemi Döneminde Alınan Diğer Destekler.....	52
2.2.1. Pandeminin Acil İhtiyaçlar Doğurması.....	53
2.2.2. Ev İncelemelerinin Yapılamaması	53
2.2.3. Pandemi Döneminde Gıda Destekleri	54
3. Ne Farklı Olsaydı?.....	54
3.1. Sosyal Destek Başvuru Değerlendirmelerinde Düzenleme İhtiyacı.....	55
3.1.1. Desteklerin Dağıtımının Adilliğine Yönelik Sorgulama	55
3.1.2. Kriz Döneminde İhtiyaçların Görülmesi	56
SONUÇ VE ÖNERİLER	57
İstihdam.....	57
Yaşam Alanı & Güvenlik.....	57
Beslenme & Temel Bakım.....	58
Sağlık	58
Eğitim.....	58
Sosyal Hayat	58
Sosyal Destekler	59

Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim Araştırması

Yerel Yönetimlere Kriz Dönemi Sosyal Destek Programları İçin Öneriler

ÖNSÖZ

DERİN YOKSULLUK AĞI Derin Yoksulluk Ağı, kent yoksulluğu alanında onlarca yoksul mahallede hak temelli çalışmalar yapan bir dayanışma ağıdır. Özellikle çocuklar, gençler ve kadınların hak ve ihtiyaçları üzerine çalışan ve bu gruplarla eğitim faaliyetleri gerçekleştiren Çimenev gönüllüleri tarafından, Aralık 2019’da kurulmuştur.

Bize göre derin yoksulluk, “gelir düzeyi ve göstergelerin yanı sıra kronik bir sosyal dışlanma ve eşitsizlik” durumudur. Derin Yoksulluk yaşayanların öncelikle gıda, barınma, sağlık, eğitim, giysi, psikososyal destek gibi temel haklarına erişmeye ihtiyaçları vardır. Amacımız bu temel haklara erişimi destekleyecek projeler üretmek, derin yoksulluk için kalıcı çözüm yaratacak öneriler geliştirmek, raporlamak ve bu önerilerin hayata geçmesini takip etmektir.

ÇALIŞMANIN ARKA PLANI Aralık 2019’da başladığı düşünülen ve hızlı bir şekilde küresel bir salgına dönüşen Covid-19, pek çok ülkenin hareketliliği kısıtlamaya yönelik önlemler almasına neden oldu. 10 Mart 2020’de Türkiye’de ilk vakanın görülmesi ile birlikte aynı hafta eğitimin geçici olarak durdurulması, ardından uzaktan eğitime geçiş, 20 yaş altı ve 65 yaş üstü bireylerin sokağa çıkışının yasaklanması, belirli şehirlere giriş çıkışların engellenmesi ve 10 Nisan itibariyle ise haftasonları sokağa çıkma yasaklarının ilan edilmesi şeklinde devam etti.

Tüm bu tedbirler, evde kal çağrıları ve salgının yarattığı sağlık riskinin etkileri her hanede aynı olmadı. İstanbulun farklı farklı mahallelerinden çiçek satarak, kağıt toplayarak, seyyar satıcılık yaparak, tekstilde ya da başka şekillerde kayıt dışı çalışan, günlük geçinen, düzenli bir geliri olmayan ya da asgari ücretle çalışan ve Hacer Foggo’nun senelerdir sahada takip ettiği kişiler, çalışmadıklarını,

gıdaya dahi erişemediklerini anlatmak üzere derin yoksulluk ağına ulaştı. Var olan ekonomik krizin yanı sıra pandeminin getirdiği yeni koşullar zaten geçinmekte güçlük yaşayan bireyleri açlık ve yoksullukla baş başa bıraktı.

Bu doğrultuda DYA, 18 Mart 2020 tarihinde #EvidenDeğiştir kampanyası ile pandemiden etkilenen, günlük işlerde güvencesiz bir şekilde yaşayan bireylerin temel gıda ve bakım ihtiyaçlarını karşılayabilmek üzere bir kriz müdahalesi olarak online bir dayanışma kampanyası başlattı ve İstanbul'un 34 ilçesinin 171 mahallesinde yaşayan 2.000'in üzerindeki haneye destek sağladık. Dayanışma kampanyası ile destek gönderdiğimiz kişiler yaşadıkları ilçe belediyesi, kaymakamlık ya da İBB'den destek talebinde bulunmuş olsa da, pandemi nedeniyle yapılamayan sosyal incelemeler ya da uzayan süreçler yüzünden ya acil bir şekilde desteklere ulaşamadı, ya da erişebildikleri destek ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kaldı.

Yetkililerin pandemi önlemlerini açıklarken tek göz odalı evde 7-8 kişi yaşayanların, geçimini günlük işlerle sağlayanların, evinde suyu akmayanların, sağlıklı ve dengeli beslenmek bir yana karnını doyuramayanların, televizyonu, tableti, interneti olmayanların koşullarını göz önünde bulundurmaması derin yoksulluk yaşayan kişilerin görmezden gelinmesi anlamına geliyordu. Bu nedenle Mayıs 2020 itibari ile temas içinde olduğu ailelerin paylaşımları üzerine günlük insan hakları hikayeleri serisini başlattık. Temmuz 2020 itibari ile ise pandemi sürecinde derin yoksulluk yaşayan kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel haklarına ne kadar erişebildiklerine, olası yeniden kapanma durumunda bu haneleri destekleyebilmek üzere yerel yönetimlere öneriler sunmak amacıyla Heinrich Böll Stiftung finansal desteği ile bir araştırma yapmak üzere saha çalışmalarına başladık.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI Saha görüşmeleri kapsamında dayanışma kampanyası ile destek gönderdiğimiz Ataşehir, Beyoğlu, Çekmeköy, Fatih, Şişli ve Ümraniye ilçeleri odakta olmak üzere Avcılar, Esenyurt, Üsküdar, Sancaktepe, Sultangazi ve Sultanbeyli ilçelerinden de toplam 103 katılımcı ile görüştük. Demografik bilgilerin yanı sıra pandemi öncesi ve sırasında eğitim, sağlık, sosyal yaşam, çalışma hayatı, güvenlik, beslenme ve bakım gibi haklarına ne derece erişebildikleri, karşılaştıkları güçlükler ve onların gözünden çözüm önerileri ve taleplerini konuştuğumuz ailelerle, ortalama bir saat süren derinlemesine görüşmeler yaptık.

Görüşmeler esnasında ve raporda geçen 'pandemi dönemi' Türkiye'de ilk Covid-19 vakasının görüldüğü 10 Mart 2020 tarihinden itibaren başlayan, ülke genelinde alınan tedbirlerin ve sokağa çıkma yasaklarının sürdüğü döneme odaklansa da haziran sonrası ilan edilen 'yeni normal' dönemini de kapsamakta. Çalışmanın ilk aşaması olan saha görüşmeleri temmuz, ağustos ve eylül aylarında yapıldı. Toplanan nitel ve nicel verilerin analizi ise ekim ayında tamamlandı.

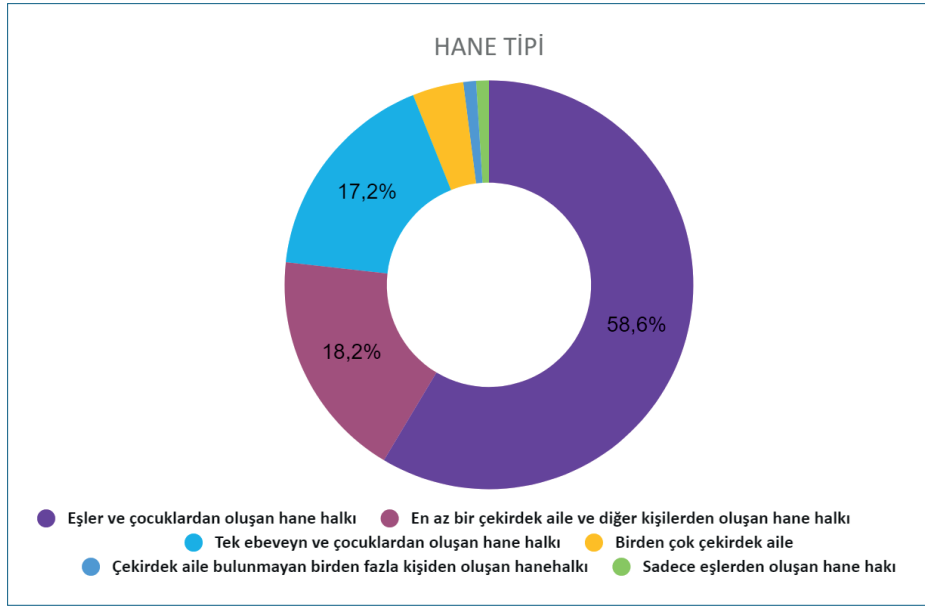
ANALİZ YÖNTEMİ Görüşmeler sırasında yöneltilen nicel sorulara verilen cevapların dağılımı incelendi. Derinlemesine görüşmelerin nitel analizi MAXQDA programı kullanılarak, tema analizi yöntemiyle analiz edildi ve raporlandı. Katılımcıların anlatılarından yapılan alıntılarda ilçe bilgisi gerçeği yansıtan gizlilik için takma isimler kullanıldı.

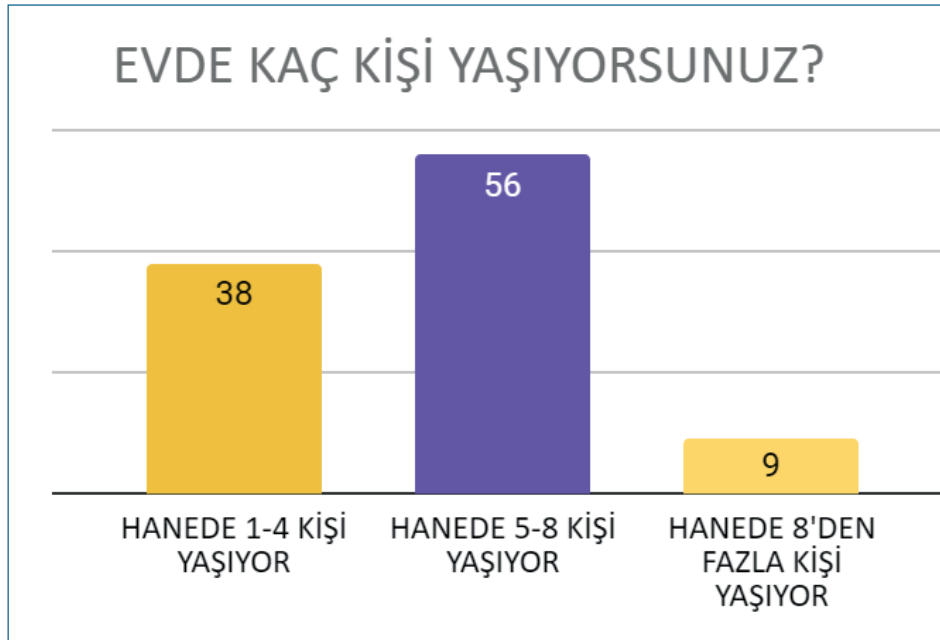
DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. HANE TİPİ

Görüşme yaptığımız 103 hane, hane tipleri bakımından incelendiğinde; sadece eşlerden oluşan 1 çekirdek aile olduğu, hanelerin %58'inin eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısında olduğu, %17'sinin tek ebeveyn ve çocuklardan oluştuğu, %18'inin en az bir çekirdek aile ve birlikte yaşayan diğer kişilerden oluştuğu, hanelerden 1'inin çekirdek aile olmayan kişilerden oluştuğu ve 4'ünün birden çok çekirdek aileden oluştuğu görülüyor.

Hanede kaç kişi yaşadığına baktığımızda ise görüşme yaptığımız 103 haneden 38'inde evde 1-4 arası kişinin, 56'sında 5-8 arası kişinin, 9 hanede ise evde +8 kişinin yaşadığı ortaya çıkıyor.

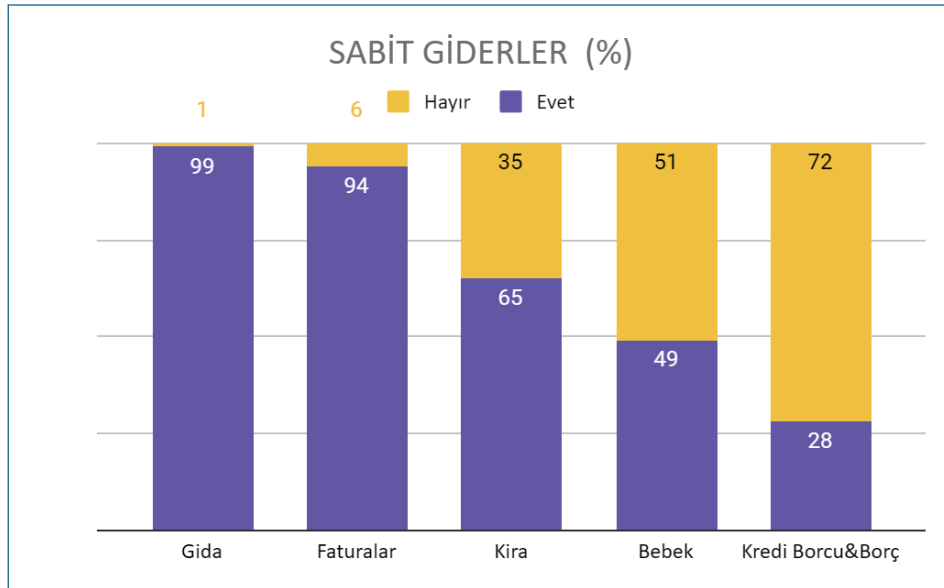
2. ÇOCUK YAŞ ARALIĞI

Yaş Aralığı	Toplam Hane Sayısı	Toplam Çocuk Sayısı	Yaş aralığındaki çocuk sayısının toplam çocuk sayısına oranı
0-3 Yaş	49	58	35% (58/252)
4-6 Yaş	43	51	20% (51/252)
7-10 Yaş	40	45	17% (45/252)
11-14 Yaş	40	51	20% (51/252)
14-18 Yaş	38	47	18% (47/252)

Görüşme yaptığımız 103 haneden 97 tanesinde 18 yaş altı en az bir çocuk bulunuyor. 0-3 yaş aralığında 49 hanede toplam 58 çocuk, 4-16 yaş aralığında 43 hanede toplam 51 çocuk, 7-10 yaş aralığında 40 hanede toplam 45 çocuk, 11-14 yaş aralığında 40 hanede 51 çocuk, 14-18 yaş aralığında ise toplamda 38 hanede 47 çocuk olduğu görülüyor.

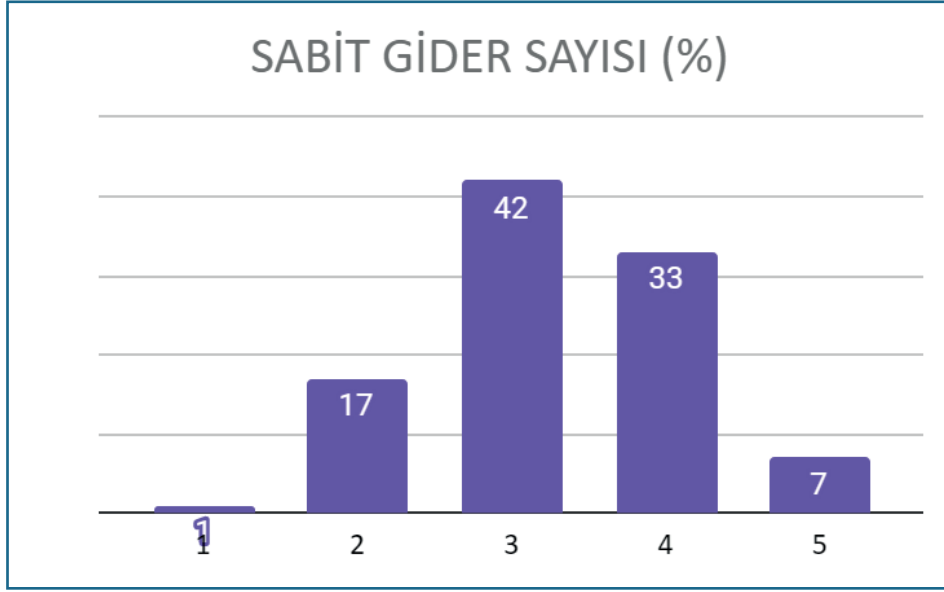
3. SABİT GİDERLER

Görüşme yaptığımız hanelere düzenli giderlerini sorduğumuz zaman kiranın hanelerin % 64ü için, gıdanın hanelerin %99u için, bebek ihtiyaçlarının hanelerin %49u için, fatura ödemelerinin hanelerin %93ü için, kredi borcu/borçlarının ise %27si için düzenli gider olduğu ortaya çıkıyor.

Yukarıdaki sabit giderlerden en az üçü ve daha fazlasına sahip olanların oranı ise %82. Buna rağmen çalışan kişilerin yalnızca %17,9'u düzenli bir işe sahip olduğunu belirtiyor.

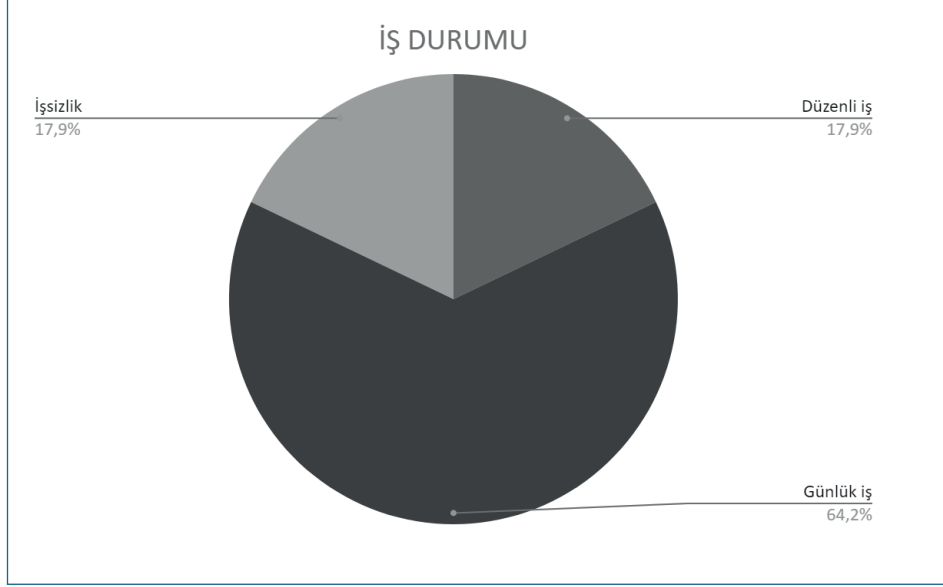
Yer: Ümraniye
Fotoğraf: Özge Ergin

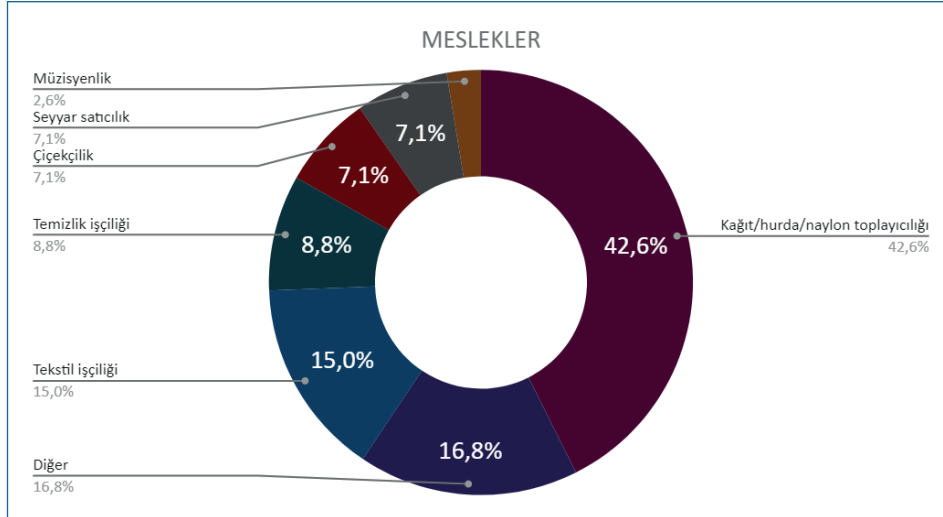
ÇALIŞMA HAYATI

1. İŞ BİLGİSİ

Görüşme yaptığımız hanelerdeki yetişkinlerin %18'i düzenli bir işe sahipken %64'ü günlük işlerde çalışıyor, geri kalan %18'i ise herhangi bir işte çalışmıyor.

1.2. Günlük ve Güvencesiz Çalışma

Görüşülen hanelerde en çok yoğun görülen çalışma şekli günlük ve güvensiz işlerde çalışmak olarak ortaya çıkıyor. Görüştüğümüz kişilere meslek gruplarını sorduğumuzda %42'sinin kağıt/hurda ve naylon toplayıcılığı, %15'inin tekstil işçiliği, %8'inin temizlik işçiliği, %7'sinin seyyar satıcılık, %7'sinin çiçekçilik, %3'ünün müziyenlik yaptığı, %16'sının ise diğer alanlarda çalıştığı görülüyor. Kişilere yaklaşık olarak aylık gelirlerini sorduğumuzda ise ortalama 700-800 TL civarında kalıyor. Buna rağmen %82'sinin kira, faturalar, gıda gibi en az üç sabit gideri var

Günlük işlerle geçimini sağlayan kişilerin hissettiği güvensizlik hissi derinlemesine görüşmelerde ortaya çıkıyor. Farklı alanlarda günlük işlerde çalışan aileler günlük gelirle geçinmenin getirdiği ekonomik belirsizlik ve güvensizlikten bahsediyorlar.

"Günlük iş bulunca onu yapıyor, inşaat işi olur, hamallık olur. O parayla faturaları denkleştirip ödüyoruz." [Ruhşen, Beyoğlu]

"Ben çocuklar uyuyunca boncuk işi yapıyorum, satabilirim onları satıyorum. Üç beş biriktiriyorsak onlarla geçiniyoruz" [Nurdan, Sultangazi]

"Ben çocuklara bakıyorum şimdi. Hiçbir gelirimiz yok, çöpten geçiniyoruz," [Nur, Çekmeköy]

"Eşim limona çıkıyor bazen, satarsa 50-60 lira satamazsa 10 lirayla da gelir." [Aydan, Fatih]

Ailelerle derinlemesine görüşmelerde, düzenli bir işe sahip olma isteği önemli bir tema olarak ortaya çıkıyor. Kişiler düzenli bir işe sahip olmanın hayat koşullarını iyileştireceğini düşündüklerini ifade ediyorlar. "Ne farklı olsun istersiniz?" sorusuna verilen cevaplarda "düzenli iş olsaydı" cevabının en sık verilen cevaplardan biri olduğu görülüyor.

"Benim evde düzenli çalışmam olsa devletten niye yardım isteyim. Devlet bize erzak vereceğine iş imkanı sağlasın. Konfeksiyon olsa, iş alanları olsa çalışırlar. Çalışsalar devlete muhtaç olmazlar." [Meltem, Beyoğlu]

Görüşme yapılan hanelerde en çok karşılaşılan meslek kağıt/hurda/naylon toplayıcılığı. Çöpten kağıt, hurda veya naylon toplayarak geçimini sağlayan hanelerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, mesleklerinin geleceği hakkında endişeli oldukları görülüyor. İkinci el kağıt ve hurda fiyatlarının düşmesi bu malzemelerden elde edilen günlük gelirle geçinmeyi zorlaştırıyor, belediyelerin geri dönüşüm merkezleri için bu malzemeleri çöplerden kendilerinin ayrıştırması da mesleklerini kaybetme endişesi yaratıyor.

"Doğru düzgün çöplerden bir şey çıkmıyor artık. Belediye topluyor zaten. Ee sana ne kalıyor? Bu sefer de geçimimizi sağlayamıyoruz. Çöpte hayat bitti artık. Eskiden çöpten giyim eşyası çıkıyordu, onları alıp giyiyoruz." [Nursu, Çekmeköy]

"Bizim mesleğimiz elimizden gitti. geri dönüşümler var artık bu işi de elimizden alacaklar." [Yaznur, Ümraniye]

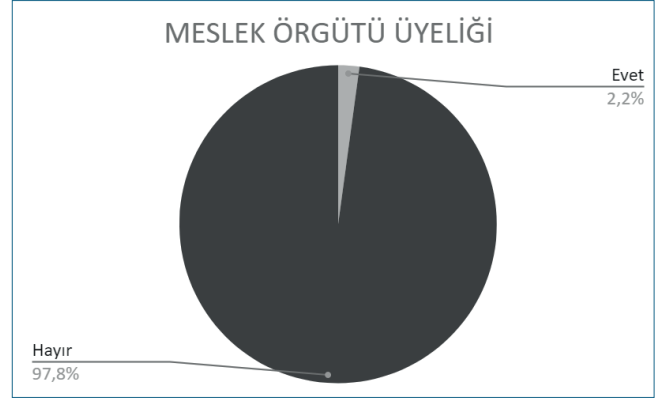
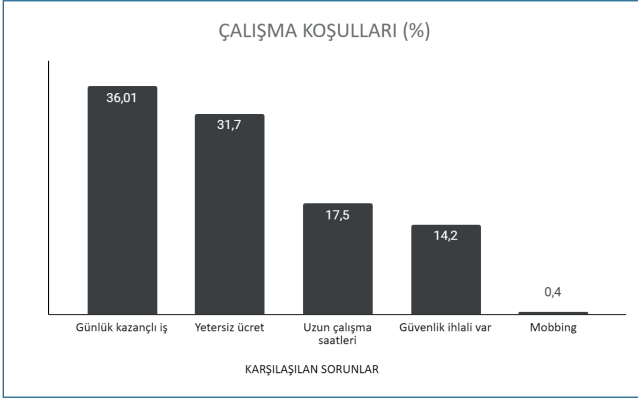
"Kilosu zaten düştü 40 lira alacağın yerde 15-20 lira almaya başlıyorsun. Sanki kırk lira yetiyordu." [Gülbahar, Şişli]

2. İŞ İHLALLERİ / ÇALIŞMA KOŞULLARI ve SENDİKA / MESLEK ÖRGÜTÜ ÜYELİĞİ

Çalışan kişiler ile çalışma koşulları hakkında konuştuğumuzda en çok günlük kazançlı iş yapıyor ve yetersiz ücret alıyor olmanın, ardından uzun çalışma saatlerinin ve güvenlik ihlallerinin sorun olarak görüldüğü anlaşılıyor. Bu bilgi ile birlikte katılımcılara çalıştıkları alanla ilgili bir meslek örgütüne üye olup olmadıkları ya da meslek örgütü ile bir ilişkileri olup olmadığı sorulduğunda %97'sinin hayır derken, evet diyen 2 kişi ise aktif bir iletişimi olmadığını söylüyor.

Derinlemesine görüşmelerde, büyük çoğunluğu günlük ve güvensiz işlerde çalışan kişilerin iş sahalarında iş kazalarına karşı korunmasız çalıştıkları ortaya çıkıyor. Görüştüğümüz kişilerden bazıları kronik hastalıklarına rağmen güvensiz koşullarda çalıştıklarını anlatıyorlar.

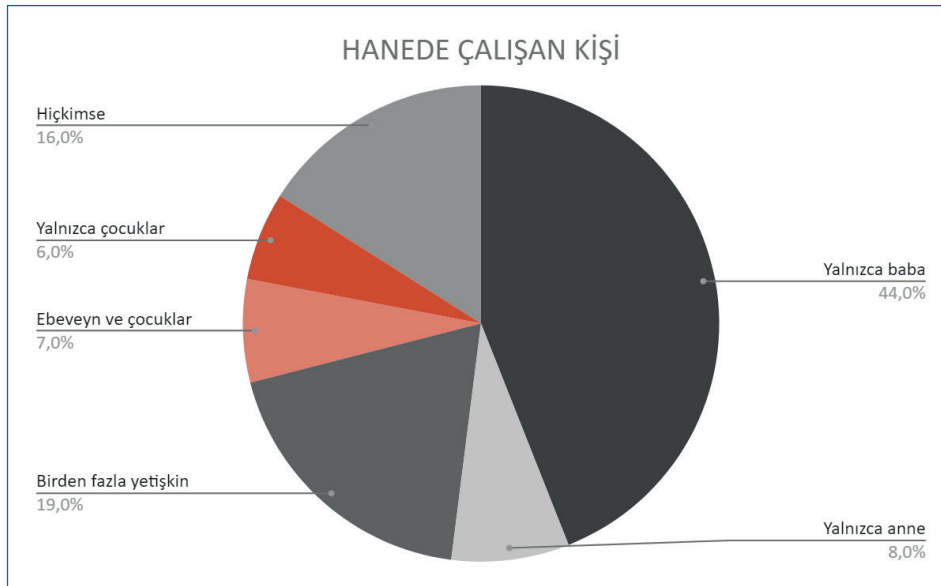
"Ben eskiden kağıda çıkıyordum. Şimdi gittikçe benim hastalık daha da ilerledi. Zor nefes alıyorum çok yoruluyorum. Şurdan şuraya çekemiyorum kağıt arabamı." [Orhan, Ataşehir]

"Gözümden dolayı çalışmıyorum. Halk dilinde tavuk karası. Merdiven temizliğine gittim, yuvarlandım düştüm" [Aylan, Şişli]

"Şişlide, Nişantaşında olsan tezgah açsan daha güvenli para kazanırsın ama Ataşehirde tezgah açsan yok ki öyle zaten açtırmıyorlar da, ama alan da yok. O yüzden otobana çevre yoluna giriyorum her türlü müşteri var. Kaza riski var orada otobanda, bazen araçlar bile pislik yapıyor sıkıştırıyor, e napalım ama biz de ekmeğimizin peşindeyiz." [Mehmet, Ataşehir]

3. ÇALIŞAN AİLE ÜYESİ

Görüşme yaptığımız hanelerden %6'sında hanede sadece çocuklar, %7'sinde ise yetişkinler ile birlikte çocuklar da çalışıyor. %8'inde sadece anne, %44'ünde sadece baba, %5'inde hanedeki diğer yetişkin, %7'sinde ise hiç kimse çalışmıyor.

3.1. Çocukların Çalışması

Görüştüğümüz ailelerin %13'ünde çocukların çalıştığı görülüyor. Ailelerle yaptığımız derinlemesine görüşmelerde, ailede çalışan yetişkinlerin hastalık veya farklı bir sebeple çalışamayacak durumda olması veya ailede çalışan yetişkinlerin gelirinin ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi sebebiyle çocukların çalışmaya başladığı ortaya çıkıyor. Bu hanelerin %6'sında sadece çocukların çalışıyor olması hanedeki ekonomik yükü çocuğun taşıdığını gösteriyor.

"Kocam kanser olunca çalışamadı. E napıcaz, okuldan aldık işe koydum biz kalabalığımız koca çalışırken bile yetmiyordu ev kira her şey gider ne yapacak, oğlan büyüdü diye aldık koyduk işte işe" [Melike, Ataşehir]

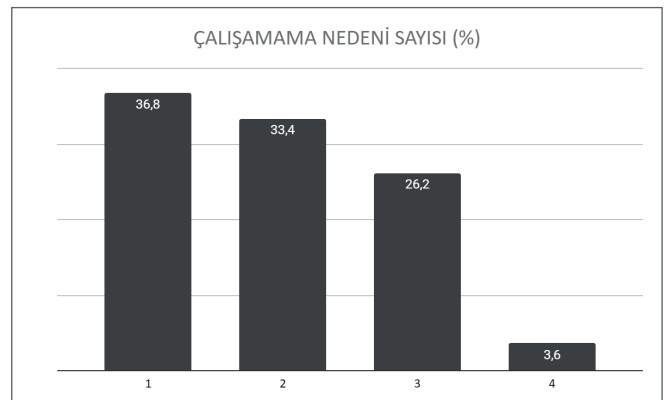
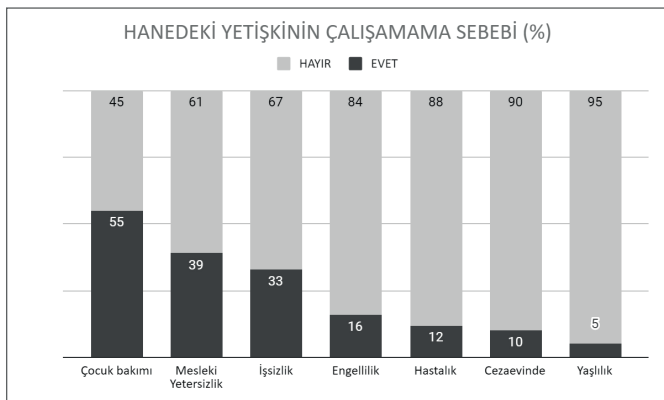
Derinlemesine görüşmelerde bazı hanelerde çocukların çok erken yaşlardan başlayarak iş sahasında bulunduğu ortaya çıkıyor. Günlük işlerde çalışan aileler, işe giderken bakacak kimse olmadığı için çocuklarını da yanlarında götürdüklerinden bahsediyorlar.

"Eşim sabah altıda çıkıyor sekizde geri dönüyor. Bir iki saat evde kalıp tekrar çıkıyor. Akşama kadar böyle. Ben de evde kalıp ne yapacağım. Ben de onunla çıkıyorum, çocuğu da alıyoruz. Bazen parkın yanından geçerken eşime burada biraz duralım diyorum, çocuğu oyuncaklara bindiriyorum." [Merve, Üsküdar]

"Küçük çocuğumu alıyordum sepete oturtuyordum, onunla çalışıyordum. Onu görüp acıyanlar biraz para veriyorlardı" [Gülây, Çekmeköy]

4. ÇALIŞMAMA SEBEBİ

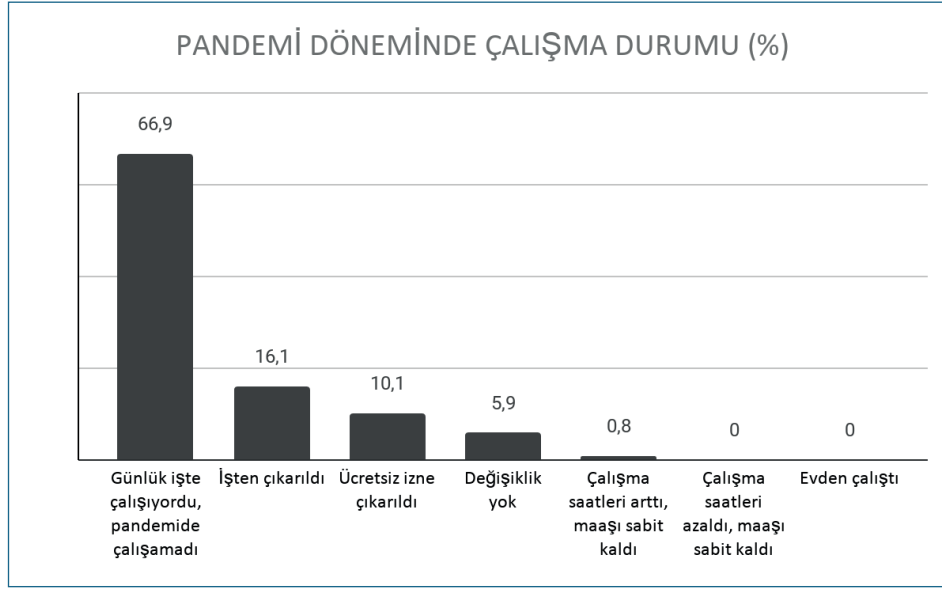
Hanedeki çalışmayan yetişkinin neden çalışmadığı / çalışmadığını sorduğumuz 83 kişiden %55'i çocuk bakımı nedeniyle, %39'u mesleki yetersizlik nedeni ile %33'ü ise işsizlik sebebiyle çalışmadığını belirtiyor. Ardından %17'si engellilik, %10'u hastalık, %5'i ise yaşlılık nedeni ile çalışmadığını söylerken %63,2'si iki ya da daha fazla nedenden ötürü çalışmadığını söylüyor.

5. PANDEMİYLE SEKTEYE UĞRAYAN İŞ

Görüştüğümüz kişilerden %66,9'u günlük işlerde çalışıp pandemi döneminde çalışmadığını belirtirken, %16,1'i işten çıkarıldığını, %10,1'i ücretsiz izne çıkarıldığını, %5,9'u bir değişiklik olmadığını söylüyor. Görüşme yaptığımız kişilerin hiçbirinin evden/uzaktan çalışma imkanına sahip olmadığı görülüyor. Bu durum da dışarı çıkmanın

tehlike arz ettiği, yurttaşların evde kalması için yapılan çağrılarının yeterince kapsayıcı ve gerçekçi olmadığını ortaya koyuyor.

Dışarıda çalışmayı gerektiren seyyar satıcılık, kağıt/hurda toplayıcılığı, temizlik işçiliği gibi günlük işlerde çalışan kişiler pandemiyle birlikte çalışmalarının mümkün olmadığını anlatıyorlar. Sokağa çıkma yasağında günlük gelirlerini ve çalışma imkanlarını tamamen kaybettiklerinden bahsederken sokağa çıkma yasakları sürecinden sonra da; müşterilerin pandemi döneminde seyyar satıcılardan alışveriş yapmaya korkmaları, müşterilerin günlük temizlik işçilerine pandemi döneminde iş vermesi gibi sebeplerle işlerine geri dönemediklerini söylüyorlar.

"On tane çiçekçi varsa kuştepede besi çalışıyorsa besi çalışmıyordur. Müşteriler yaklaştıma, çiçek almaya korkuyor." [Didem, Şişli]

"Ben çocuklara bakıyordum çalışıyordum. Sonra pandemi başladı o zamandan beri işe gidemedim. Eylül'e kadar da iş olmaz dediler, bekliyoruz bakalım inşallah olur, kimse temizlikçi de almak istemiyor şimdi şu dönemde. Ben mesela tüyapta temizlik görevlisi olarak da gidiyordum arada ama şimdi oralar da çalışmıyor ki." [Pelin, Esenyurt]

"(pandemiden önce günlük geliri) Günlük 40-50 lira merdiven sayısına bağlı. Öyle öyle biriktirip gece de boncuklarla bilezik kolye yapıp satıyordum. pandemi girince evlere temizliğe çağırılmaz oldular." [Nurdan, Sultangazi]

"Evden çıkıyorum çocukları bırakıyorum, varsa param minibüsle yoksa 25-30 dakika yürüyerek aşağı mahalleye caddeye iniyorum mendil satmaya. Satabilirim o gün eve yemeklik birşeyler alıp dönüyorum, artık satamıyorum zaten virüs var korkuyor herkes. Eskiden yanımıza yanaşmıyorlardı şimdi iyice uzak duruyorlar." [Firuze, Ataşehir]

Günlük işlerle geçimini sağlayan kişilerin yaşadığı güvensizliğin bir göstergesi olarak derinlemesine görüşmelerde ailelerin günlük kazançla çalışmayı açlıkla her zaman karşı karşıya olmak olarak anlattıkları görülüyor. Günlük besin ihtiyaçlarını o günlük kazançla alabildiklerini anlatan aileler, çalışmadıklarında açlığın kaçınılmaz olduğunu belirtiyorlar. Günlük kazanç yoksa günlük besin de alınamıyor, temel ihtiyaçlar da karşılanamıyor. Pandemiyle birlikte bu risk daha da görünür oluyor.

"Biz gündelikçiyiz, dışarı çıkamayınca aç kalıyoruz." [Çandar, Çekmeköy]

"Yapıyorsun günlük kazancını dönüyorsun evine o günün ekmeğini yemeye. Sonra yarın yine aynı. E noldu pandemi çıktı sokakta hiçbir şey satamaz olduk. Zaten kıt kanaat geçiniyorduk, diyelim iki gün çişeğe çıkamadım aç kaldığımız oluyordu ama kendimizi toparlıyorduk, çünkü biliyorduk yarın öbürsü gün çıkıcaz. Ama şimdi noldu? Sokakta hiçbirşey sattırmaz oldular. Bir de üstüne sokağa çıkmayı yasak ettiler. Bu millet ne yiyecek de ne içecek?" [Mehmet, Ataşehir]

"Eskiden Ali (eşi) kağıda, çöpe çıkınca biz o günün ekmeğini çıkarıyorduk. Şimdi hem çıkamadı hem aldığı para yarı yarıya düştü. E napıcan, şimdi bizim kuru ekmek bile bulamadığımız oldu" [Sevim, Çekmeköy]

Günlük işlerde çalışan bazı aileler sokağa çıkma yasaklarından sonra ihtiyaçlarını karşılamak için günlük işlerini sürdürmeye çalıştıklarını anlatıyorlar. Fakat pandemi döneminde günlük işlerini kaçak bir şekilde sürdürürken virüs ve ceza alma korkusuyla çalışıyorlar. Bu süreçte, derin yoksulluk koşulları altında yaşayan kişiler evde aç kalmak veya dışarıya çıkıp kaçak çalışmak ikilemiyle karşı karşıya kalıyorlar.

"Ama şimdi hastalıktan korkuyoruz. Çocuklarımla gider, toplardım ama şimdi korkuyoruz." [Serhat, Ataşehir]

"Kaçak ise çıkmaya çalıştım ki 5-10 lira bişey yapayım ekmek alayım. Eve bir lokma ekmek sokayım derken bu sefer ceza olması virüs olması korkutuyor" [Cengiz, Ataşehir]

Görüşme yaptığımız kişilerden tekstil atölyelerinde veya yük taşıma alanında sigortasız çalışan kişiler de bu süreçte işlerini kaybettiklerini ve sigortasız çalışıyor olmaları sebebiyle işsizlik maaşından faydalanamadıklarını, bu yüzden pandemi döneminde bütün gelirlerini kaybettiklerini belirtiyorlar.

"Aylarca işsiz kaldı eşim, hep sigortasız çalıştığı için biz işsizlik maaşından falan da faydalanamadık, bir de ben hamielydim çok zorlandık üst üste geldi." [Melisa, Avcılar]

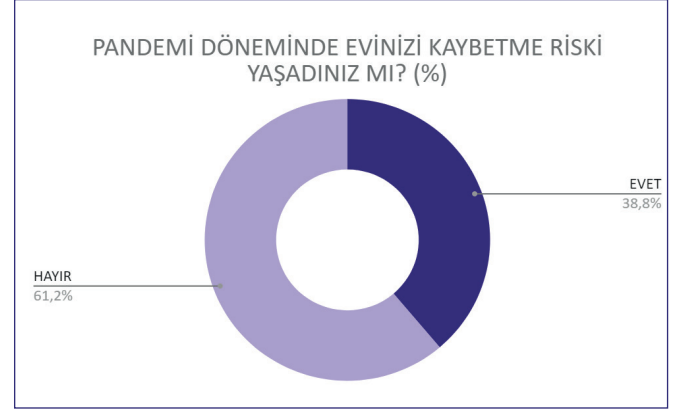
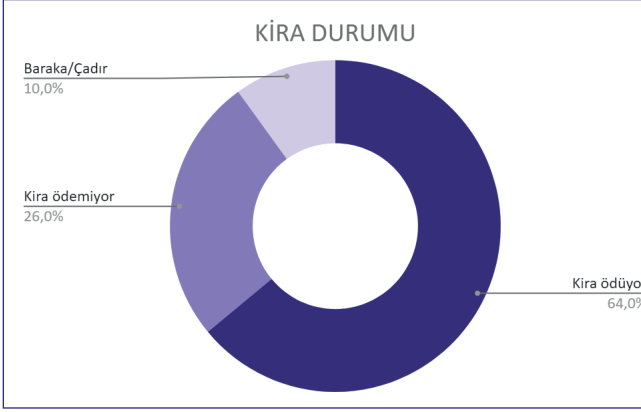
"İşsizlik maaşı da alamadık. sigortasız çalışan zaten zor durumda, sigortan yoksa niye maaş alamıyorsun?" [Türkan, Şişli]

YAŞAM ALANI & GÜVENLİK

1. KİRA VE EVSİZLİK RİSKİ

Görüştüğümüz kişilerin %64'ü kirada otururken, %26'sı ev sahibi ya da oturduğu evde kira ödemiyor, %10'u ise baraka/konteyner ya da çadırda yaşıyor. Bu kişilere pandemi döneminde evlerini kaybetme riski yaşayıp yaşamadıklarını sorduğumuzda ise kirada yaşayan kişilerin %38'i yaşadığını söylüyor.

Derinlemesine görüşmelerde aileler kirayı ödememenin giderleri arasında öncelik olduğundan bahsediyorlar. Evlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmamak için diğer ihtiyaçlarından kısımaya çalışarak kirayı ödediklerini anlatıyorlar.

"En azından kira sorunu olmasaydı çok iyi olurdu. Yemek bulamasan da idare edersin ama kirayı ödemeyince sokakta mı yatacaksın?" [Nurdan, Sultangazi]

"Kağıda çıkabilirsek ordan gelen parayı kirayı vermek için saklıyoruz. Market önlerinden ezik domates, çürük patates ile gıda topluyoruz, gıdaya para vermemek için." [Deniz, Çekmeköy.]

Görüşülen aileler pandemi döneminde evlerini kaybetme riskinin arttığından bahsediyorlar. Ailelerin bazıları pandemi döneminde kirayı ve evin giderlerini karşılayamadıkları için taşınmak zorunda kaldıklarını anlatırken, bazı aileler de bu dönemde evlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldıklarını söylüyorlar.

"Kaybettik zaten, evden atıldık. Ev eşimin dedesinin eviydi kira vermiyorduk. Bu pandemi zamanı attı bizi evden, dedi para lazım, kiraya vericem. Dedem bizi evden atana kadar her şey normaldi. Tamam zorlanıyordu, ediyordu ama yaşıyorduk." [Sevim, Çekmeköy]

"Kaybettik zaten. Esenyurttan Karagümrük'e taşındık. Eşyalarımızı kapının önüne attı ev sahibi." [Gül, Fatih]

"Elektriğim, suyum, kiram birikince ev sahibi beni çıkardı. Ben de buraya geldim." [Didem, Şişli]

"Kirada oturanlar sokakta kalma tehlikesi altında. Sanıyorlar mı ki ev sahipleri öyle müsamaha gösterinler. Biz fakirdik daha fakir olduk. Kira için bir düzenleme getirilebilirdi" [Ruhşen, Beyoğlu]

"Şu an 6 aylık birikmiş kiram ve borcum var. Ev sahibi de çıkın diyor, para bulmaya çalışıyorum ne yapayım, çıkarmayın diyorum güvende olmadığımı anlatıyorum" [Pelin, Esenyurt]

Fotoğraf: Özge Ergin

1.1. Çadır ve Barakada Yaşam

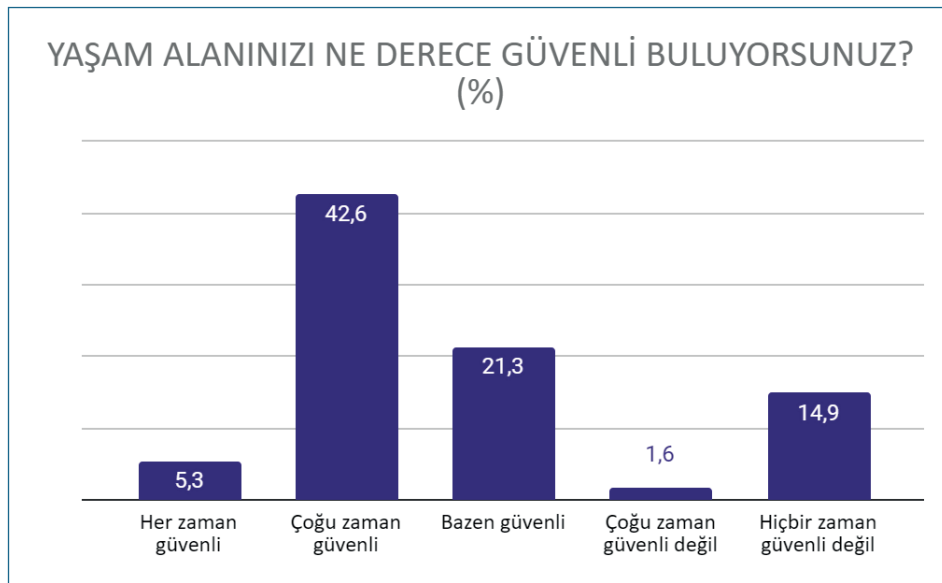
Görüşme yapılan ailelerden bir kısmı baraka veya çadırlarda yaşıyor. Ailelerden bazıları kentsel dönüşüm sebebiyle evlerini kaybettikten sonra, bazıları pandemi döneminde evlerini kaybettiklerinde, bazıları ise İstanbul'a geldiklerinden beri baraka veya çadırda yaşadıklarını söylüyorlar. Baraka ve çadırlarda yaşayan ailelere derinlemesine görüşmeler sırasında yaşam alanlarında ne kadar güvende hissettikleri sorulduğunda, yaşam alanlarının temel güvenlik ve yaşam gereksinimlerini karşılayamadığı ortaya çıkıyor. Aynı zamanda yaşam alanında ne kadar süre barınılabileceğinin belirsizliği de görünür oluyor.

"Zaten biz burda çadırlardayız öyle deprem meprem konusunu hiç sormayın. Buranın sahibi ne zaman çıkar gelirse biz o zaman gideriz. Biz hepimiz Küçükbakkalköyden buraya taşındık kentsel dönüşüm zamanı. Evler tapusuzdu hazinenindi, iki bin üç bin liraya sattık geldik buraya çadır kurduk. Ne zamana kadar burdayız sonra nereye gideriz bilemiyorum." [Yasemin, Çekmeköy]

"Barakada oturuyoruz. Evi su basıyor, çamur oluyor yağmur yağdığında. Fareler oluyor. Bir göz odadayım zaten, terliklerle ayakkabılarla içeriye giriliyor. Leğende yıkıyorum, tuvaletim evin dışında." [Nursu, Çekmeköy]

2. Güvenlik

Görüşme yaptığımız 103 hanede kişilerin o evde ve mahallede yaşarken kendilerini ne derece güvende hissettiğini sorduğumuzda %5'i her zaman güvenli bulduğunu, %42'si çoğu zaman güvenli bulduğunu, %21'i bazen güvenli bulduğunu, %2'si çoğu zaman güvenli bulmadığını ve %15'i hiçbir zaman güvenli bulmadığını söylüyor.

Yaşadıkları bölgeyi güvenli bulmadıklarını belirten kişilere neden güvenli bulmadıkları sorulduğunda; mahallede uyuşturucu kullanımının yaygın olması, mahallede çok fazla kavga olması ve cinsel saldırı riskinin olması güvende hissetmeme sebepleri olarak ortaya çıkıyor.

"Sokağa çıksan gelip geçen taciz ediyor. Hiç güvenmiyoruz, hastaneye gitmem gerekirse evden çıkmıyoruz." [Kamuran, Şişli]

Yer: Ataşehir
Fotoğraf: Özge Ergin

"Ben bir kadın olarak ne ben ne de kızım burada rahat değiliz. Ne giyersen giy sokağa çıktığında dönüp bakıyorlar hayatlarında kadın görmemişler gibi." [Melisa, Avcılar]

"Hiç güvenli bulmuyorum. her yerde uyuşturucu satıyorlar, hele ki hava kararmaya görsün tüm satıcılar dışarıda. kullananı da var satanı da. Benimkiler kız çocuğu hem kendileri korkuyor hem biz korkuyoruz. Bu mahalleden taşınmak istiyorum." [Meltem, Beyoğlu]

"Mahalleyi güvenli bulmuyorum çünkü sürekli kavga. Çocuklarım "anne bu kadınlar neden bağıyor" diyorlar. Her gece kavga var, silah sesi dibimizde patlıyor. Çocuk çığlıkları, bağırmalar, küfürler. Çocuklarımı asla sokağa göndermiyorum." [Tuğçe, Şişli]

Ailelerin yaşadıkları bölgeyi güvenli bulmamalarının bir sebebi çocukların güvenli bir şekilde zaman geçirebilecekleri alanın olmaması olarak ortaya çıkıyor. Çocuk oyun alanlarının güvenli olmadığı veya trafikten uzak çocuk oyun alanlarının bulunmadığı bölgelerde aileler çocuklarının dışarıda zaman geçiremediğinden bahsediyorlar.

"Ev sokak güvenli ama yine de dışarı salmam çocukları, araba geçiyor çok burada, park neyin de yok." [Melike, Ataşehir]

"Gerçek bir park olsaydı, açık havada insanların zaman geçirebileceği alan gerekiyor." [Zübeyir, Şişli]

"Cadde zaten araba geçiyor hep, çocukları çıkarmıyoruz, parka ben götürürsem götürüyorum ama o park da çok eski bakımsız" [Naile, Şişli]

Yaşadıkları bölgeyi güvenli bulduğunu belirten kişiler, derinlemesine görüşmelerde mahallelerindeki tandıklık hissini, komşuluğun ve yerel dayanışmanın onlara güvende hissettirdiğini anlatıyorlar.

"12 senedir bu mahalledeyim. artık mahalleliyle aile olduk resmen, gelen gideni birbirimizi biliyoruz. Gerektiği zaman çocukları tek dışarı yolluyoruz. İkisi bir çıkıyor beraber. En yakınım dostlarım komşularım." [Semra, Beyoğlu]

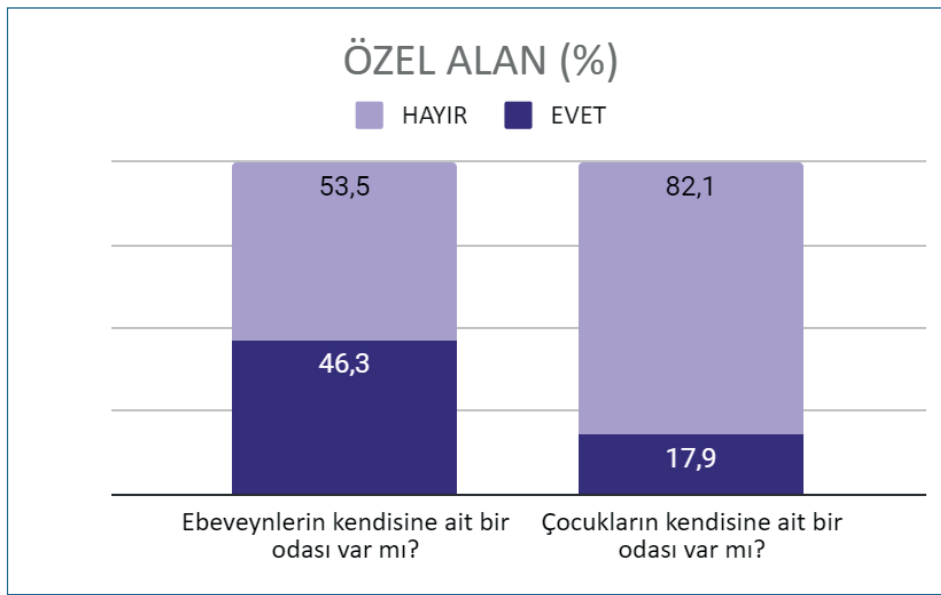
"Birisi bana evde bağırrsa, hastaneye gitmek gerekse hemen yardıma koşuyorlar" [Leyla, Şişli]

"Komşularım iyi, bana bir zararları yok. Güvende hissediyorum kendimi. Evde tek kaldığımda komşularım ilgileniyor." [Merve, Üsküdar]

3. Ev Koşulları

3.1. Kişisel Alan

Görüşme yaptığımız 103 haneden %53'ünde ebeveynler kendilerine ait bir odaları olmadığını söylerken, %82'sinde çocukların diğer aile üyelerinden ayrı bir odası bulunmuyor.

Evde çocukların ya da yetişkinlerin kendilerine ait alanlarının olmamasının birlikte yaşamayı zorlaştırdığı derinlemesine görüşmelerde de ortaya çıkıyor. Özellikle, evde geçirilen zamanın zorunlu hale geldiği pandemi döneminde bu durumun daha zor olduğu anlatılıyor.

"Çok zordu. Bizim evde bir oda var, napsan olmuyor. Hepimizin yattığı kalktığı oturduğu çocukların ders çalıştığı yemek yediğimiz hepi topu bir oda. Düşün ki hepimiz evdeyiz. Normalde olsa çocuklar sokağa çıkar oynamaya, eşim çalışmaya çıkar. Akşam yemek yerken ve yatarken herkes evde olur ama o yasaklar zamanı biz çok zorlandık. Evde oda olsa yine tamam." [Candan, Ataşehir]

3.2. Temel Barınma Gereksinimleri

Derinlemesine görüşmelerde evin temel yaşam gereksinimlerini karşılayamaması teması belirginleşiyor. Aileler; evde pencere olmaması, musluk suyunun olmaması, evin içinde ihtiyaçları karşılayacak eşyaların olmaması, elektriğin olmaması, evin eskiliği sebebiyle depreme dayanıklı olmaması gibi sebeplerle evlerinde güvende hissetmediklerini anlatıyorlar.

Yer: Çekmeköy
Fotoğraf: Derin Yoksulluk Ağı Gönüllüsü

"Buranın ev sahibi yok milli emlak'a bağlı, yirmi senedir burada oturuyorum benden önce kaynanam oturuyordu. Buranın sahibi devlet borc gönderiyor ama su bağlamıyor. En büyük hayalimde musluğu çevireyim bı suyum aksın makinem olsun camasirlarım dönsün kendi kendine temizlensin. Elektrik de yok burda, çocuklar da istiyor rahat etsin ama elimizden gelen bu. Ben de isterim duzgun gideyim olsun her şey evimde olsun ama yapacak bişey yok. Tek oda, mutfakla tuvalet aynı yerde zaten biliyorsunuz musluk akıyor. Burama kadar geldi ama ne yapacaksın, elektriği mi ödeyeceksin suyu mu ödeyeceksin kirayı mi, mecbur ne yapacaksın nereye gideceksin elde yok avuçta yok dört tane çocuk var." [Gülbahar, Şişli]

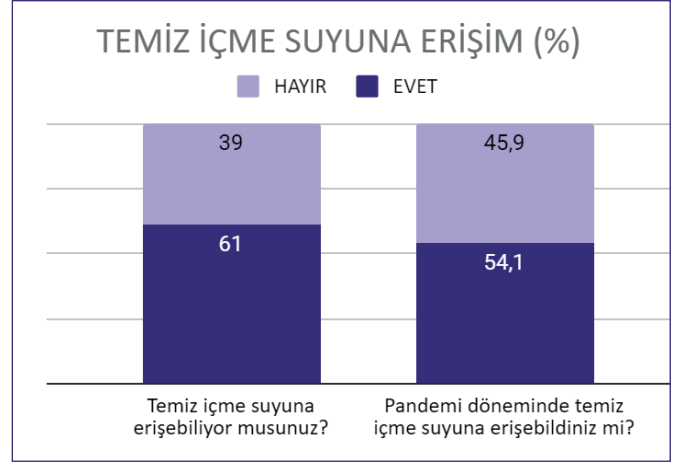
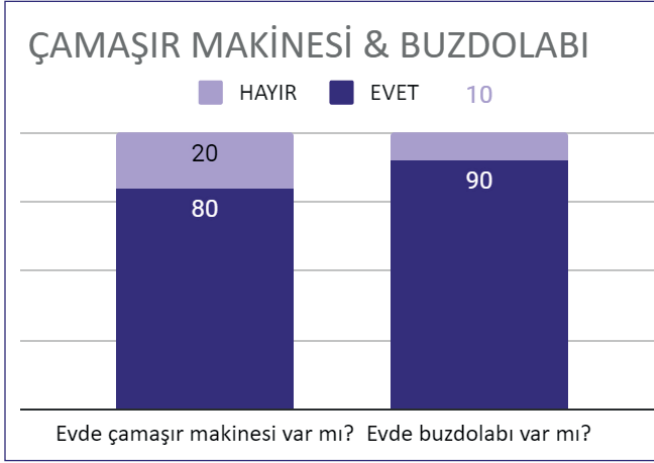
"Yaşanmaz burda, evimde koltuk yok, muşamba yok, ev ev değil, buzdolabı su akıtıyor 2.el 100tl'ye aldım" [Nesrin, Şişli]

"Apartmanımız lağım kokuyor lağım açık. Şimdi değil eskiden beri böyle. Depreme dayanıklı değil binanın altında su varmış. Ev güvenilir değil yıkılır diyorlar. Lağım patladı her yer sinek içinde. İlaç alıp sıkamadım bile." [Yeliz, Fatih]

"Kulübede yaşarken her yerde fare vardı. Çocukları daha önce fare ısırđı, hastaneye götürmek zorunda kaldık. Sonra o ev yandı, gecekondü yaptık. Şimdiki evde en azından fareler yok. Ama evler çok bitişik, diğerevde bir şey olsa bizim eve de zarar verir. Daha önce de ev o yüzden yandı zaten, komşunun evinden sıçradı" [Ebrar, Çekmeköy]

Görüşme yaptığımız 103 haneden %20'si evde çamaşır makinesi bulunmadığını söylerken, %10'u buzdolapları olmadığını söylüyor.

Görüşmeler esnasında temiz içme suyuna ne derece ulaşabildiklerini sorduğumuzda %39'u ulaşamadığını söylüyor. Pandemi sürecinde temiz suya erişimde bir değişim olup olmadığını sorduğumuzda ise %46 pandemi sürecinde temiz içme suyuna erişemediğini söylüyor.

Derinlemesine görüşmeler esnasında temiz suya nasıl ulaştıklarını sorduğumuzda bazı ailelerin doğrudan musluk suyunu içtikleri bazılarının ise musluk suyunu kaynatıp soğuttuktan sonra içtikleri görülüyor. Bazı ailelerse sadece hanedeki küçük çocuk veya kronik hastalığı olan hane üyesi için temiz

Yer: Çekmeköy

Fotoğraf: Derin Yoksulluk Ağı Gönüllüsü

Fotoğraf: Fatih Pınar
Evde şebeke suyu akmadığı için çeşmeden su taşıyan bir kadın- Şişli

içme suyu aldıklarını, hanedeki diğer kişilerin çeşme suyu içtiğini belirtiyor. Bu ailelerden birkaçı daha önce çeşme suyu sebebiyle hastalandıklarını söylüyorlar. Bir hanede çöpten buldukları su şişelerinde kalan suları toplayarak içtiklerini anlatıyorlar

"Biz musluktan içiyoruz çocuğa pet şişeden alıyoruz" [Vahdet, Ümraniye]

"Çeşme suyu içiyoruz bazen. Bir kere küçük çocuğa içirdim, bağırsak iltihabı oldu. Artık vermiyorum. Bazen akrabalarından alıyorum, olmayınca çeşmeden içiyoruz" [Gülay, Çekmeköy]

"Bazen suyu dolduruyorum akşamdan bekletiyorum sonra kaynatıp soğutuyorum. Büyük kızım lösemi atlattı, ona hazır su alıp tutuyorum bizimkilerden ayrı." [Sema, Beyoğlu]

"Valla yemek gibi aynı çöplerden buluyoruz, inşallah bir şey yoktur içinde diye içiyoruz." [Yasemin, Çekmeköy]

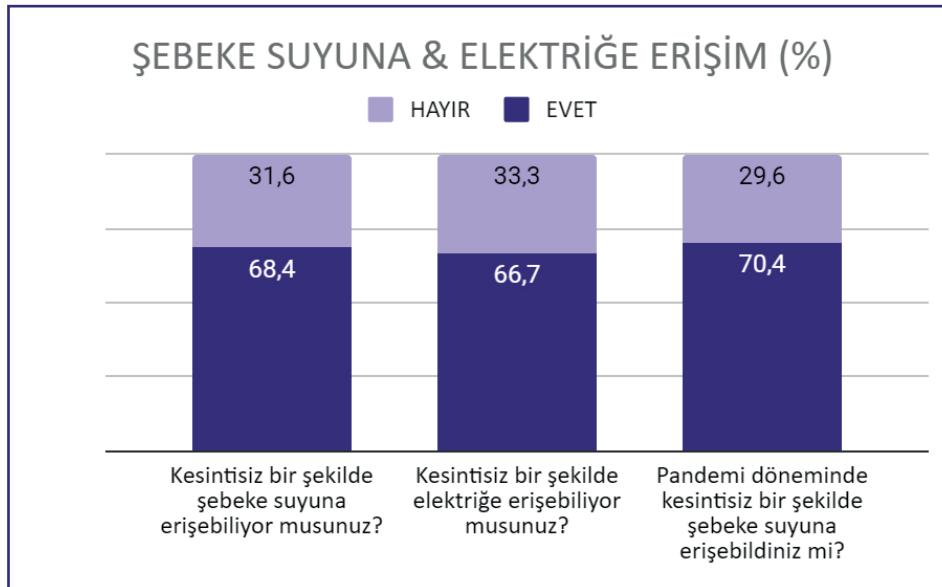
içme suyuna ulaşmak için bir diğer yöntem ise tatlı su çeşmelerinden su doldurmak oluyor. Ailelerden bazıları çevrelerinde doldurabilecekleri bir yer olmadığı için çeşmeden içtiklerini belirtiyorlar. Şişli Belediye bölgesinde ikamet eden aileler ise eskide belediyenin tankerle mahalleye getirdiği su sayesinde içme suyuna ulaşabildiklerini bu uygulamanın bir süredir devam etmediğini anlatıyorlar.

"Taşdelen'de tatlı su var, oradan dolduruyoruz arabaya koyup çekiyoruz 3-4 günde bir." [Ayşen, Çekmeköy]

"Eskiden belediye tankerle getiriyordu oradan dolduruyoruk. Bir sene önce falan kesildi." [Kübra, Şişli]

"Belediyede dağıtıyordu, mahalleye tır geliyordu. Gidip iki üç bidon dolduruyorum yetiyordu. Şimdi bidon olmuş 8 lira, şimdi arıtma almak lazım." [Funda, Beyoğlu]

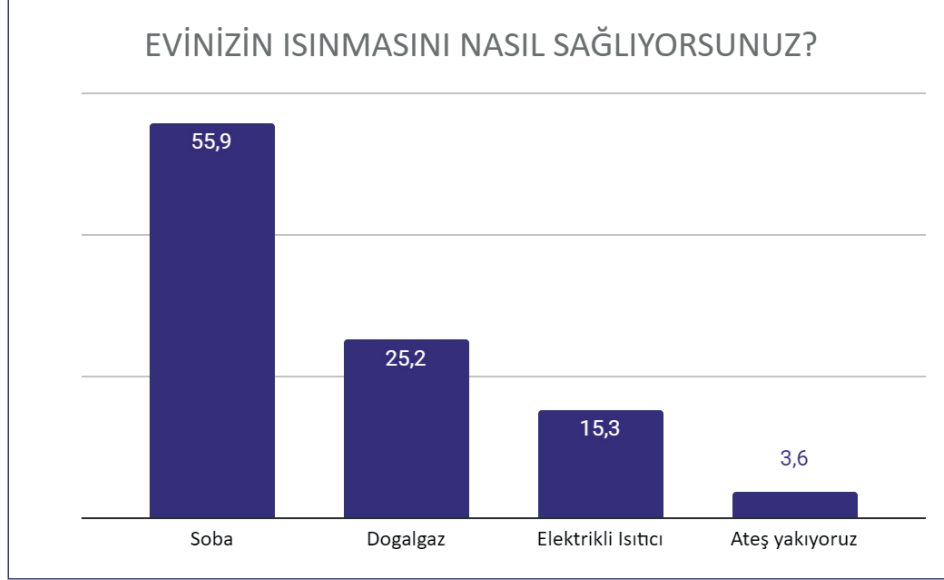
Görüşme yaptığımız hanelerde kesintisiz şebeke suyu ve elektriğe ne derece erişimleri olduğunu sorduğumuzda; fatura ödenmemesi nedeni ile zaman zaman %31'inin sularının kesildiği, %33'ünün elektriklerinin kesildiği, pandemi döneminde ise %29'unun su kesintisi yaşadığı görülüyor.

3.3. Isınma

Görüşme yaptığımız hanelerde kışın evin ısınmasını nasıl sağladıklarını sorduğumuzda %56'sının soba kullandığını, %25'inin doğalgaz, %15'inin elektrikli ısıtıcı kullandığında, çadır ya da barakada yaşayan kişilerin ise ateş yakarak ısındığını anlattığı görülüyor.

Derinlemesine görüşmelerde, birçok hanede evi ısıtılması için odun, kömür veya soba bulmakta zorlandıkları ortaya çıkıyor. Bazı aileler ise soba yakmaktan tehlikeli olduğu için korktuklarını ifade ediyorlar. Bu aileler, evin tek odasını ısıtmak, kalın giyinmek, sadece çok soğuk günlerde soba kullanmak gibi çözümler bulduklarını anlatıyorlar. Bunun yanında birçok kişi sobada yakmak üzere kendi odunlarını topladıklarını anlatıyor. Bu kişilerden bazıları pandemi döneminde odun toplayamadıkları için önümüzdeki kış ısınma konusunda zorluk yaşayacaklarını ifade ediyor.

"Bir odaya topluyoruz, orayı ısıtıyoruz sadece" [Naile, Şişli]

"Soba yakıyorduk, soba tüttü korktuk. Ufo yakıyoruz. Tek odada oturuyoruz zaten, diğer odalar buz gibi oluyor." [Funda, Beyoğlu]

"Sadece X'in odasını yakıyorum, o hasta diye." [Meliha, Esenyurt]

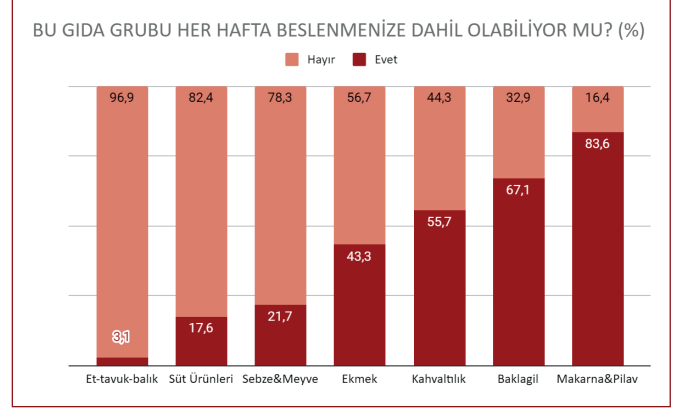
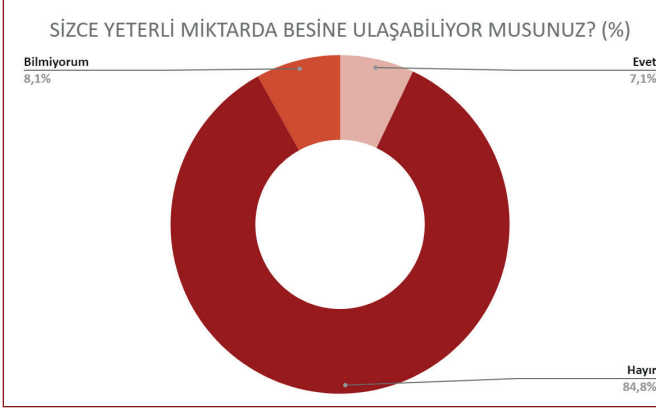
"Battaniyeye sarılıyor hep, bulamıyoruz malzeme" [Nesrin, Şişli]

"Kömür odun yok soba kurmamız lazım ama ne yakcaz bilmiyoruz. Elektrik desen onu ödeyecek gücümü yok." [Sevim, Çekmeköy]

BESLENME & TEMEL BAKIM

1. YETERSİZ BESLENME

Görüşme yaptığımız kişilerin %84'ü yeterli miktarda besine ulaşmadığını düşündüğünü söylerken, %8'i bilmediğini, %7'si ise ulaşabildiğini düşündüğünü belirtiyor. Hangi gıda gruplarının her hafta beslenmelerine dahil olduğunu sorduğumuzda ise en çok Makarna&Pilav, Baklagil, Kahvaltılık ve Ekmek tüketildiği görülüyor.

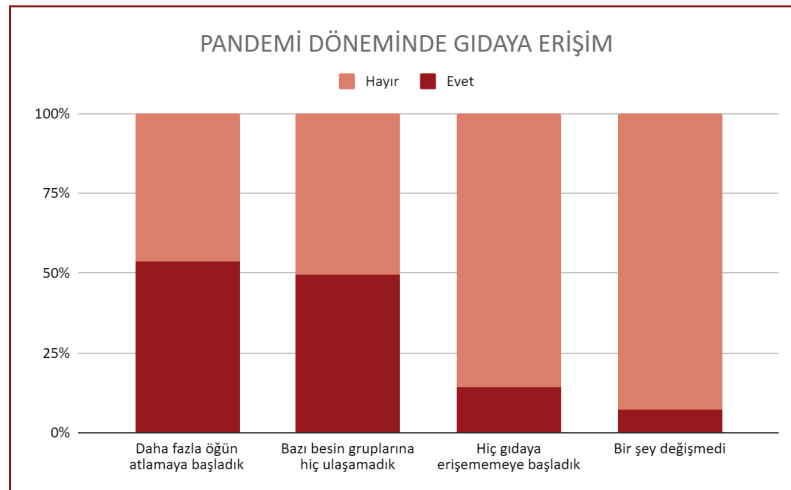
Derinlemesine görüşmelerde, ailelerin yeterli gıdaya ulaşamamaları sonucunda vitamin eksikliği gibi sağlık sorunlarıyla karşılaştıkları, çocukların gelişimlerinin yetersiz beslenme sebebiyle olumsuz etkilene riskinin olduğu ortaya çıkıyor.

"Vitaminim düştü, doktora gittim vitaminler verdi." [Aylan, Şişli]

"Sinirlendiğimiz olmaz da çocuğumuza üzüldük. Doğru dürüst gıda veremiyorduk, eşim üzülyordu, ben çocuğumun desteğini karşılayamıyorum diye" [Vahdet, Ümraniye]

2. PANDEMİYLE GELEN AÇLIK

Görüşmeler sırasında pandemi döneminde gıdaya ne derece erişebildiklerini sorduğumuzda %7'si bir şeyin değişmediğini, %53'ü daha fazla öğün atladığını, %49'u bazı besin gruplarına hiç ulaşamadığını, %14'ü hiç gıdaya erişemediğini belirtiyor.

Derinlemesine görüşmelerde pandeminin birçok aileyi açlıkla karşı karşıya getirdiği ortaya çıkıyor. Özellikle günlük işlerde çalışan, pandemi öncesinde de yoksulluk koşulları altında yaşayan ve gıdaya erişmekte zorlanan hanelerin, pandemiyle birlikte günlük işlerini de kaybetmeleriyle temel gıdaya ulaşamamaya başladıkları ve açlıkla karşı karşıya kaldıkları görülüyor.

"Sanki biz eskiden bolluk içinde yaşıyormuştuk şimdi anlıyorum" [Gülbahar, Şişli]

"Hastalıkla çok zor oldu. Çok aç yattık." [Çandar, Çekmeköy]

"Eskiden olsa yine kıt kanaat geçiniyorduk ama aç kalmıyorduk." [Dilara, Beyoğlu]

"Vallahi nasıl diyeyim. Aç yattık aç kalktık, komşularda olan olmayanla paylaştı. Gittik kuru ekmek aldık çayla onu içtik. Yemek pişti desem yalan olur. Çıkabildiğimiz zaman işe çıktık para yapmaya çalıştık. Borç aradık, 100 milyon borç bulup onla idare etmeye çalıştık. Sizin gönderdiklerinizle yaşadık ne diyeyim yoksa her günümüz aç geçecekti, biz de market çöplerine gidecektik. Aç kalınca insan her şeye sinirleniyor, kendi haline, neden böyle olduğuna, topluma sisteme düzene her şeye..." [Mehmet, Ataşehir]

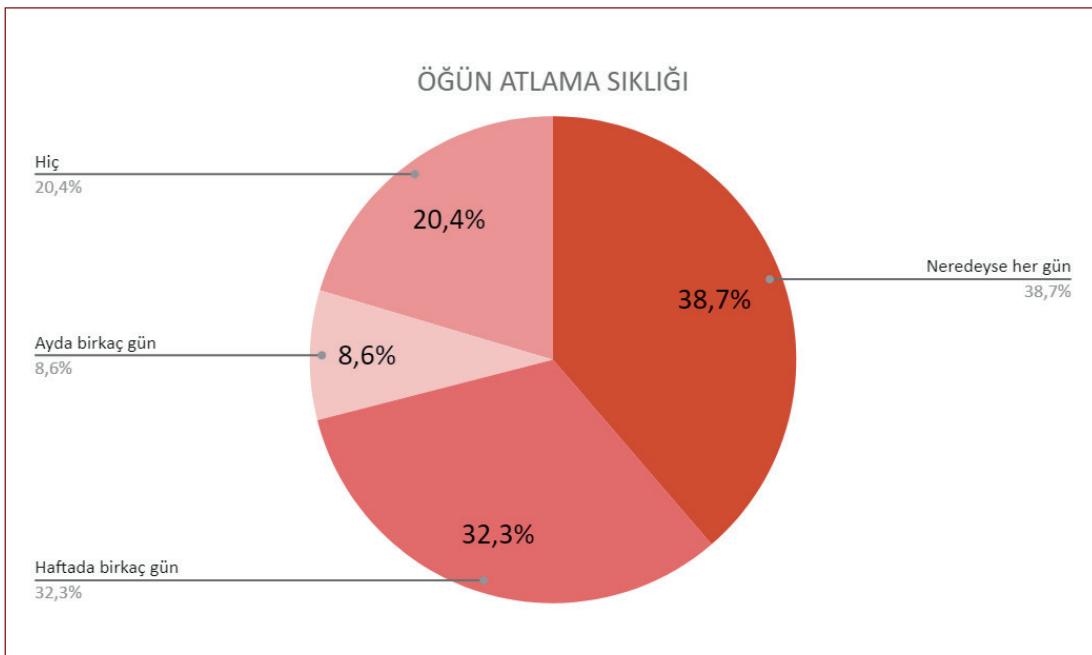
"Bu süreç bize çok zor geçti, çocuğuma yemek veremedim. Evimde pişirecek bir şey yoktu, tüpüm boştu. Çorbaları bile zor pişiriyordum. Hala zor gidiyor çöpe gidiyoruz idare ediyoruz." [Vahdet, Ümraniye]

"Fiyatların da artması ve arada bir gittiğimiz işlerin de durmasıyla birlikte çok zorluk çektik. Yemek yemediğimiz günler oldu." [Ruhşen, Beyoğlu]

"Valla evden çıkamadık, biz aç kaldık mendile çıkacak sokakta sattırmadılar, zaten virüs var korkuyoruz. O da ölümcül açlık da ölümcül hangisini seçersen" [Firuze, Ataşehir]

2.1. Öğün Atlama

Görüşme yaptığımız kişilerin %38'i her gün öğün atlamak zorunda kaldığını, %32'si haftada birkaç gün öğün atladığını, %8'i ayda birkaç gün öğün atladığını, %20'si ise hiç öğün atlamak zorunda kalmadığını aktarıyor.

Derinlemesine görüşmelerde aileler pandemiyle birlikte daha çok öğün atlamaya başladıklarını, evdeki kısıtlı besin kaynağıyla idare edebilmek için öğün sayılarını azalttıklarını anlatıyorlar.

"Öncesinde öğün atladığımız olmuyordu, şimdi sabah kalkıyorsun. Ne yiyeceğini nereden alacağını düşünüyorsun" [Gülbahar, Şişli]

"İşte geç uyanıp kahvaltıyla öğle yemeğini birleştirmeye başladık böylece bi kahvaltı bi akşam günü kapatıyoruz" [Kübra, Şişli]

2.2. Sınırlı Besin

Görüşme yapılan ailelerin %49.5'i pandemiyle birlikte bazı besin gruplarına ulaşamamaya başladıklarını belirtiyor. Derinlemesine görüşmelerde pandemiyle birlikte yaşanan besin grubu kısıtlılığı; sıcak yemek yiyememeye başlamak, meyve, sebze veya et gibi bazı besin gruplarına hiç ulaşamamaya başlamak, sadece tek tip besin grubuyla beslenmek olarak kendisini gösteriyor.

"Sadece kuru gıdalla beslendik." [Merve, Üsküdar]

"Valla çok şey değişti, her hafta çocuklara kıyma köfte yapardım o bitti mesela. İstediklerini ellerine alıp veremiyorum. Meyve bitti mesela. Alamıyorum." [Hatice, Şişli]

"Hazır çorbayla oturduğumuz iki gün oldu." [Aylan, Şişli]

"Un çorbası yapıyordum sabahları, akşamları patates kızartıyordum komşularla beraber" [Nursu, Çekmeköy]

2.2. Sokağa Çıkma Yasakları ve Beslenme

Günlük kazanan ve günlük kazançlarıyla günlük temel ihtiyaçlarını karşılayan aileler, besine de günlük ulaşabildiklerini anlatıyorlar. Sokağa çıkma yasaklarının öncesinde yeterli gıdayı evlerinde bulduramadıkları için bu süreçte yeterli beslenmekte daha fazla zorlandıkları ortaya çıkıyor.

"Tabii marketlerin önünde kuyruk olur, dolabın dolu değilse olur. Ha olur da o gün üç beş kuruş bir şeyin varsa olur. Yoksa o da olmaz. Bak inan o yasak geldiği gün az biraz paramız olsa marketlerde daha çok kuyruk olurdu. Gitmek isteyip gidemedi insanlar. Çünkü bizim gibi o gün kazanıp o gün yiyen, bi aylığı olmayanların evinde iki günlük üç beş günlük yemeklik olmuyor. O günün yemekliği oluyor, kalırsa yarına kalıyor. o da o gün işe çıkabiliyorsa." [Mehmet, Ataşehir]

"Oturdum, ekmek aradım bulamadım kapalıydı. Bir abla gördü o ekmek verdi." [Özden, Ümraniye]

2.3. Gıdaya Ulaşmak İçin

2.3.1. Veresiye Almak

Derinlemesine görüşmelerde birçok aile mahalle bakkalından veresiyeyle gıda aldıklarını, pandemi sürecinde veresiye borçlarının biriktiğini anlatıyor. Bakkaldan veresiyeyle almayı tercih ettikleri ürünler genelde temel besinler oluyor.

"Süt, yumurta, su, ekmek.... Bunları borca aldık." [Aylan, Şişli]

"Bakkala borç yaptım. Ekmek ve süt borcu yaptım bir tek." [Melek, Şişli]

Yer: Şişli
Fotoğraf: Derin Yoksulluk Ağı Gönüllüsü

"Eşim bakkala gitti durumu anlattı, yalvardı." [Nurşin, Sultanbeyli]

2.3.2. Çöpten Yiyecek Toplamak

Derinlemesine görüşmelerde bazı aileler pandemiyle birlikte çöpten yiyecek toplamak zorunda kaldıklarını söylüyor. Özellikle market çöplerine ve pazarlar bittikten sonra pazardan arta kalanları toplamaya gittiklerinden bahsediyorlar. Pandemiyle birlikte gıdaya ulaşmakta daha çok zorlanan aileler gıdaya ulaşabilmek için çöpten toplamak zorunda kaldıklarından bahsederken bir yandan çöpten topladıklarını tüketmenin pandemi yönünden korku yarattığını anlatıyorlar.

"Market çöplerinden ıvır zıvır toplamaya başladık. onları pişirip yiyoruz sürekli ama korkuyoruz da." [Ayşen, Çekmeköy]

"Market çöpi topluyorduk. ezik çürük onları topluyorum" [Vahdet, Ümraniye]

"Çöpten bir şey buluyorsun, çocuklara vermeye korkuyorsun artık." [Serhat, Ataşehir]

"Bakkal veresiye vermiyor artık, borcum da var. Marketlerden atılanları topluyoruz. iyi kötü domates patates çıkıyordu şimdi onları da atan az. Herkes çöpe verdi kendini toplayan çok." [Yaznur, Ümraniye]

2.3.4. Komşularla Dayanışmak

Aileler gıdaya ulaşamadıklarında nasıl çözümler buldukları sorulduğunda komşularının destek olduğunu söylüyorlar. Pandemi sürecinde gıdaya ulaşma yöntemlerinde bireysel dayanışma öne çıkıyor.

"Komşularda olan olmayanla paylaştı." [Mehmet, Ataşehir]

"Geçen de komşum bi tabak kattı da çocuğumla oturup yedik." [Nur, Çekmeköy]

"Komşu halimi biliyor bazen bir tabak yemek getiriyor bana da" [Nurdan, Sultangazi]

2.3.5. Derin Yoksulluk Ağrısından Destek Almak

Görüşme yapılan ailelerin DYA'nın desteklediği aileler olması sebebiyle, aileler derinlemesine görüşmelerde gıdaya ulaşmak için DYA'nın destek olduğunu anlatıyorlar. Ailelerin birçoğu pandemi döneminde gelen desteklerle idare ettiklerini, gelen destekler dışında gıdaya ulaşamadıklarını söylüyorlar. DYA'dan gelen desteklerin yanında, İBB'nin verdiği gıda kartı ve bireysel desteklerin de gıdaya ulaşmalarında onlara destek olduğu görülüyor.

"Sizin gönderdiğiniz ne varsa bi tek onları idareli kullanarak yemeye çalışıyoruz. Önceden de zorlanıyordum ama temizliğe gidemeyince hiçbir şey alamaz oldum. Çok nadiren sıkışınca komşudan bir tabak yemek alıyorum çocuklara yediyorum." [Nurdan, Sultangazi]

"Valla biz mutfağın, dolabın bomboş olduğu günler gördük. Birbirimizin yüzüne baktık bugün ne yeriz diye. Her gün tek çeşit yaptık yedik, geç uyandık ki az yiyelim. Çocukların canı istiyor soruyor bişeyler. Cevap verecek yüzüm yok. Sonra işte bir komşumuz sizin numarayı verdi öyle sizle tanıştık. Şimdi aydan aya gelenlerle idare ediyoruz." [Sema, Beyoğlu]

"Çok zorlandık, eskiden bir şekilde karnımız doyardı. Şimdi sizin gönderdikleriniz olmasa biz n'apardık bilmiyorum. Bir de virüs var, insan komşusundan dışarıdan ordan burdan almaya da korkuyor" [Vedat, Ataşehir]

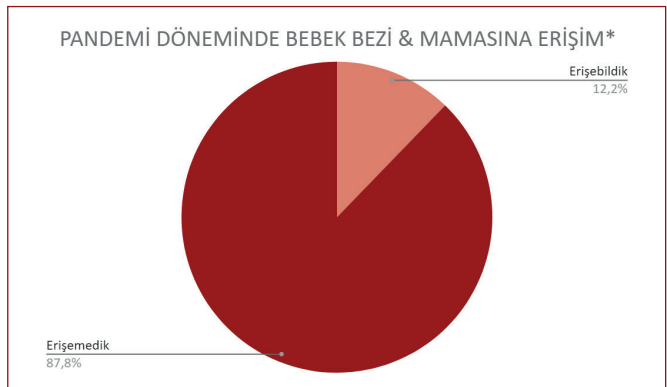
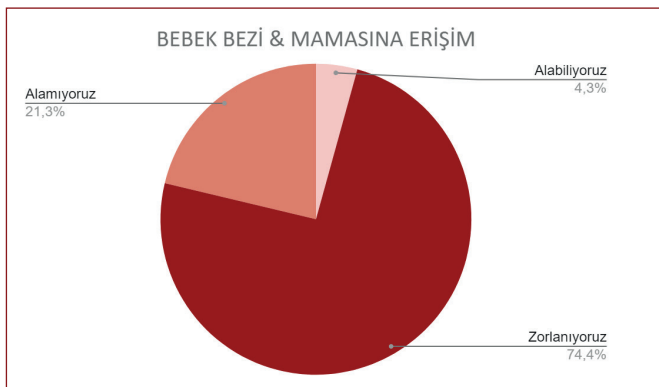

Yer: Ataşehir
Ev ziyaretlerinden bir kare

3. BEBEK BEZİ & MAMASI

Görüşme yaptığımız 103 haneden 49'u bebek bezi ya da maması kullanıyor. Bu ailelerin ise %74'ü bez ve mama almakta zorlandığını, alamadıkları olduğunu ifade ederken %21'i hiç alamadığını, yalnızca %4'ü sorun yaşamadan alabildiğini ifade ediyor. Pandemi döneminde DYA ya da başka destekler olmadan bebek bezi ve mamasına ne derecede erişebildiklerini sorduğumuzda ise %87'sinin destekler olmasa erişemeyeceğini, %12'sinin destekler olmadan da erişebileceğini belirtiyor.

*DYA ya da başka destekler olmasaydı

Ailelerle yapılan görüşmelerde mama kullanımının, özellikle çocukların anne sütüyle beslenmesinin mümkün olmadığı veya çocuklar ek gıdalla beslenmeye başladıklarında çocuğun sağlıklı beslenmesi için yeterli gıda bulunmadığı durumlarda ihtiyaç haline geldiği görülüyor. Bu durumlarda

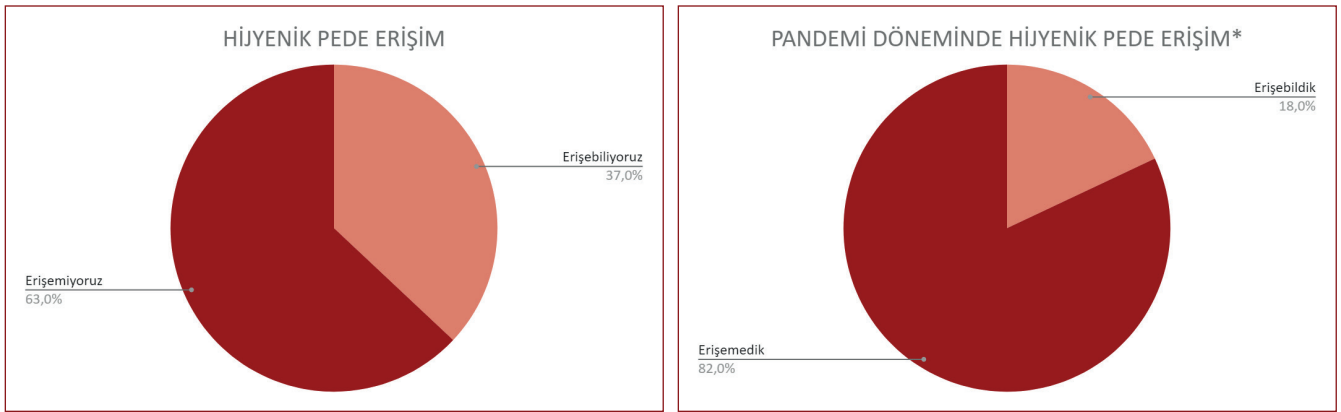
aileler çocuklar için mama veya süte ulaşamadıklarında çocukların sağlıklı gelişimini etkileyecek şekilde beslendikleri ortaya çıkıyor.

"Benim çocuğum doğduğunda kiloluydu, emmiyor hamile olduğum için. hazır çorba yediriyorum ona. Süt alamıyoruz her gün her gün." [Nermin, Ümraniye]

Mamayı zaten alamıyoruz, emziriyorum ama yetmiyor" [Nurşin, Sultanbeyli]

4. HİJYENİK PEDE ERİŞİM

Görüşme yaptığımız 103 haneden 79'unda hijyenik ped kullanılıyor. Bu kişilerin %63'ü düzenli bir şekilde ped ihtiyacını karşılayamadığını söylerken %37'si karşılayabildiğini söylüyor. Pandemi döneminde DYA ya da başka destekler olmadan düzenli bir şekilde hijyenik pede ne kadar erişebildikleri sorulduğunda ise %82'sinin pede erişemediği, yalnızca %18'inin destekler olmadan pede erişebildiği görülüyor.

*DYA ya da başka destekler olmasaydı

Görüşme yapılan kadınlara pede ulaşımları sorulduğunda, ped harcamasını lüks olarak gördükleri görülüyor, ped almak yerine çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamayı tercih ettiklerini anlatıyorlar. Görüşme yaptığımız 3 anne, kız çocukları regl olmaya başladığında pedi sadece çocukları için aldıklarını ama yine de kendileri için kullanmadıklarını söylüyor. Ped kullandığını belirten kadınlardan birkaçı özellikle en ucuz pedi kullandıklarını belirtiyorlar. Ped yerine bulunan alternatifler ise bebek bezi parçaları kullanmak ve kumaş parçaları kullanmak olarak ortaya çıkıyor.

"Bazen bebek bezi parçaları kullanıyoruz." [Didem, Şişli]

"Bebeğin bezinden aldım kullandım napayım kestim öyle kullandım" [Sevim, Çekmeköy]

"Normal bez, atlet parçası kumaş parçası." [Gül, Şişli]

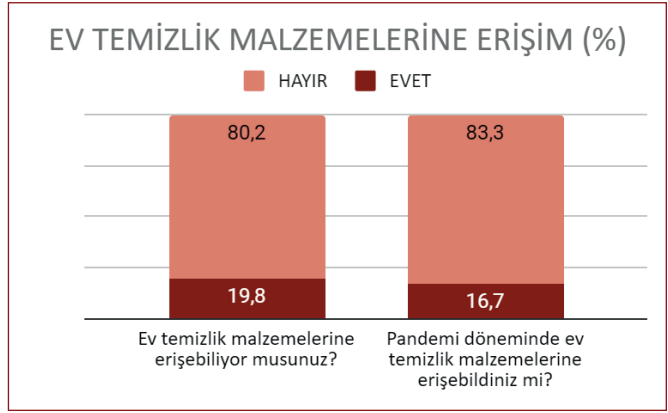
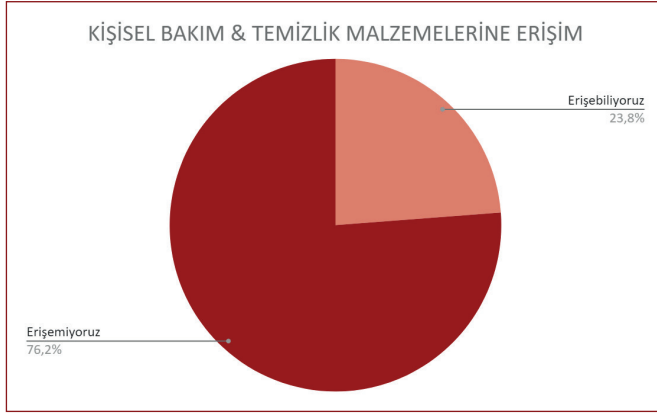
"Ama kızlara bunu kullanın diyemiyorum ped kullanıyorlar. Sizin gönderdiklerinizden çıktı, yetmeyince bizim bakkaldan gidip aldığımız oldu" [Meltem, Beyoğlu]

"Kendimi lüksüme pek kaçamıyorum." [Aylan, Şişli]

"Bir ay oluyorsam bir ay alamıyordum. Ona verene kadar çocuğın başka ihtiyacını alıyordum" [Candan, Ataşehir]

5. KİŞİSEL BAKIM VE TEMİZLİK MALZEMELERİNE ERİŞİM

Görüşme yaptığımız kişilerin %76'sı düzenli bir şekilde kişisel bakım malzemelerine erişemediğini söylerken %23'ü erişebildiğini söylüyor.

Görüşme yaptığımız kişilere ev temizlik ürünlerine ne derece erişebildiklerini sorduğumuzda pandemi döneminde %83'ünün, genelde de %80'inin erişemediğini görüyoruz.

Temizlik malzemesi ve kişisel hijyen malzemelerine ulaşamadıklarını belirten kişilere bu durumlarda nasıl çözümler buldukları sorulduğunda bazıları pandemi sürecinde hiç temizlik yapamadıklarını anlatıyor.

"Valla temizlik yapamıyorum nasıl yapayım, öyle zaman oluyor ki yemek bulamıyoruz. Yemek yokken temizlik malzemesi mi alayım. Sizin gönderdiğinizden çıkanları idare ediyorum." [Pelin, Esenyurt]

Derinlemesine görüşmelerde temizlik malzemelerine alternatif olarak ortaya çıkan çözümler; temizlik malzemelerini birbirinin yerine kullanmak, sirkeyle temizlik yapmak, temizlik için sadece su kullanmak, çöpten temizlik malzemesi artıklarını toplamak, DYA'dan gelenlerle idare etmek ve temizlik malzemelerini bakkallardan açık almak olarak ortaya çıkıyor.

"Yeri geliyor el sabunu bulamıyorsun bulaşık deterjanıyla el yıkıyorsun. Eşyalarımı kalıp sabunu rendeleyip de makinede yıkadığım oldu." [Didem, Şişli]

"Kalıp sabunla yaptık her şeyi, çamaşırları elde onla yıkıyorum. 1 gün suda bekletiyorum çamaşırları sonra o suyla yerleri siliyorum" [Nermin, Ümraniye]

"Ne sabunum ne şampuanım yok. Suyla yapıyorum." [Asiye, Ataşehir]

"Bazen olmadığında sadece suyla sildim, açık almak istemiyorum ne olduğu belli olmadığı için. Öyle olunca da sadece suyla sildim." [Sema, Beyoğlu]

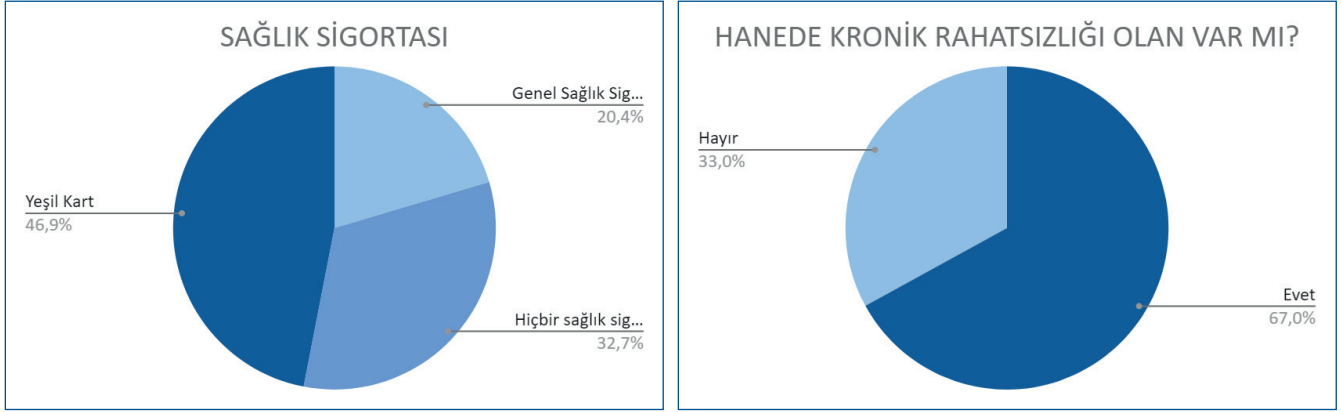
"Bazen çöpe atıyorlar tam bitmemiş şişelerin dibini alıyorum." [Belma, Çekmeköy]

"Nerde... Ne şampuan ne temizlik malzemeleri alabiliyorum. Eşim geçen çöpten şampuan bulmuş, onunla yıkadım çocukları." [Nurşin, Sultanbeyli]

SAĞLIK

1. SOSYAL GÜVENCE

Görüştiğimiz hanelerdeki yetişkinlerin %20'si genel sağlık sigortasından yararlanıyorken, %46'sı yeşil karttan yararlanıyor. %32'si ise herhangi bir sağlık güvencesine erişemiyor.

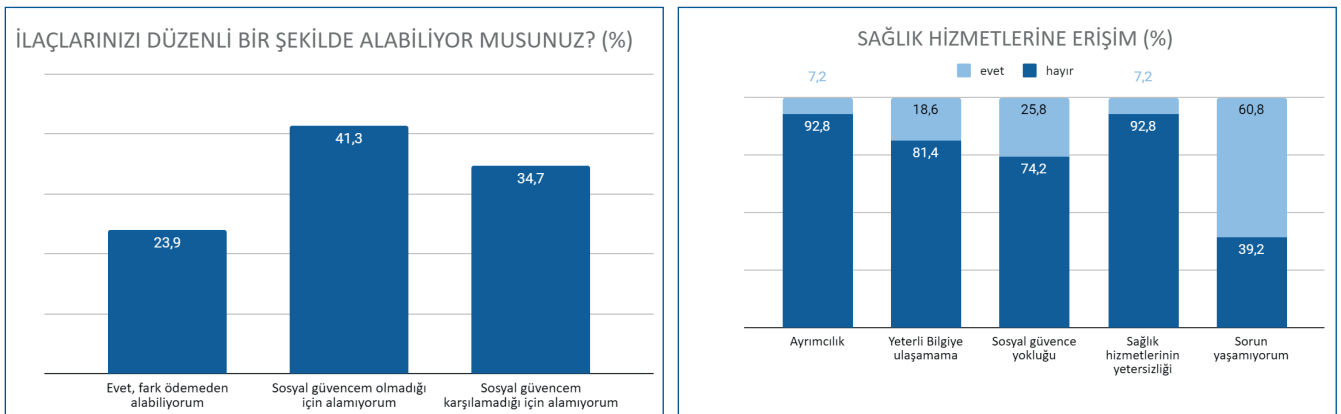

2. KRONİK HASTALIK

Görüştiğimiz hanelerden %67'sinde en az bir bireyin kronik hastalığı bulunuyor, bu hastaların %29'unu ise çocuklar oluşturuyor.

3. İLACA ERİŞİM

Görüşme yaptığımız ve düzenli ilaç kullanan 92 kişiden %23'ü fark ödemedi, sağlık sigortası ile rahatlıkla ilaçlarına ulaşabildiğini, %41'i sağlık güvencesi olmadığı için, %34'ü ise sağlık güvencesi ilaçlarını karşılamadığı için ilaçlarını düzenli bir şekilde alamadığını belirtmekte.

Derinlemesine görüşmelerde sağlık hizmetlerine ulaşmak için Yeşil Kart kullanan kişilerin birikmiş borçları sebebiyle kullanmaları gereken ilaçlara ulaşamadıkları, sağlık hizmetlerinden borçları sebebiyle faydalanamadıkları ortaya çıkıyor.

"Eşimde beyin küçülmesi var o da tedavisini yarım bıraktı. Eczaneye borcumuzu ödeyemediğimiz için ilaç alamıyoruz" [Yaznur, Ümraniye]

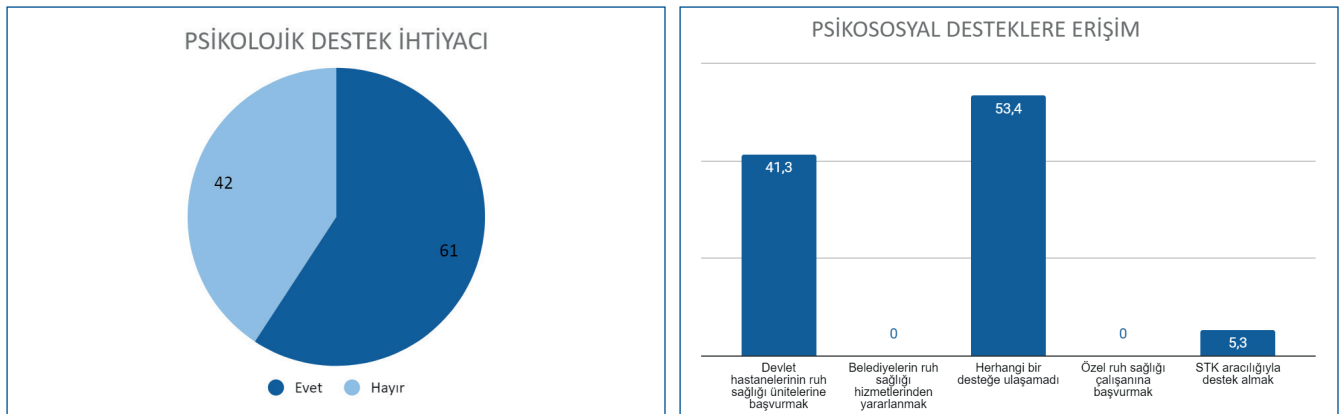

"Kalp krizi geçirdim korona döneminde. Yeşil Karttan eczaneye borcum birikmiş, 500 lira istediler ilaçlar için."
[Zübeyir, Şişli]

4. PSİKOLOJİK DESTEK

Görüşme yaptığımız 103 haneden 61 kişi psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtirken, 42 kişi ise psikolojik desteğe ihtiyaç duymadığını belirtiyor.

Psikolojik desteğe ihtiyaç duyan kişilerin %41'i devlet hastanelerinin psikiyatri servislerine başvururken, %53'ü herhangi bir destek almadığını, %5'i bir STK aracılığıyla destek aldığını söylerken görüşme yapılan kişilerden hiçbirinin belediyelerin ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmadığı ya da özel ruh sağlığı çalışanına başvurmadığı görülmüştür.

Derinlemesine görüşmelerde, psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu fakat herhangi bir destek almadığını söyleyen kişiler destek almak için nereye gideceklerini bilmemeleri, bu konuda destek alabileceklerini inanmamaları veya psikolojik destek almanın çevre tarafından nasıl görüleceği endişesi sebepleriyle destek almadıklarını anlatıyorlar.

"Vallahi ne yapalım biz nereye gidelim hiçbir şey yapmadık." [Gülbahar, Şişli]

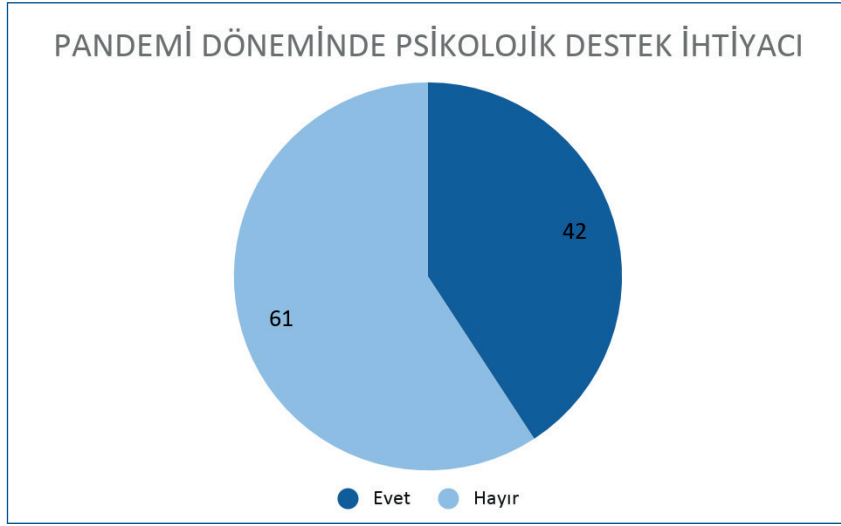
"Bir şey yapamadım ne yapacağımı bilmiyorum" [Naile, Şişli]

"Herkesin ihtiyacı var aslında ama ne yapacaksınız." [Çandar, Çekmeköy]

"Kızımın desteğe ihtiyacı oldu aslında. "Psikoloğa gittiği zaman deli muamelesi yapılır" düşüncesi var ailede, o yüzden götüremedik." [Tuğçe, Şişli]

4.1. Pandemi Döneminde Psikolojik Destek

Görüşme yaptığımız kişilere özellikle pandemi döneminde bir psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları sorulduğunda ise 42'si evet, %61'i hayır cevabı veriyor.

Derinlemesine görüşmelerde kişiler, psikolojik destek ihtiyaçlarının pandemi döneminde artığından bahsederken bu dönemde psikosomatik tepkilerin ortaya çıktığını anlatıyorlar.

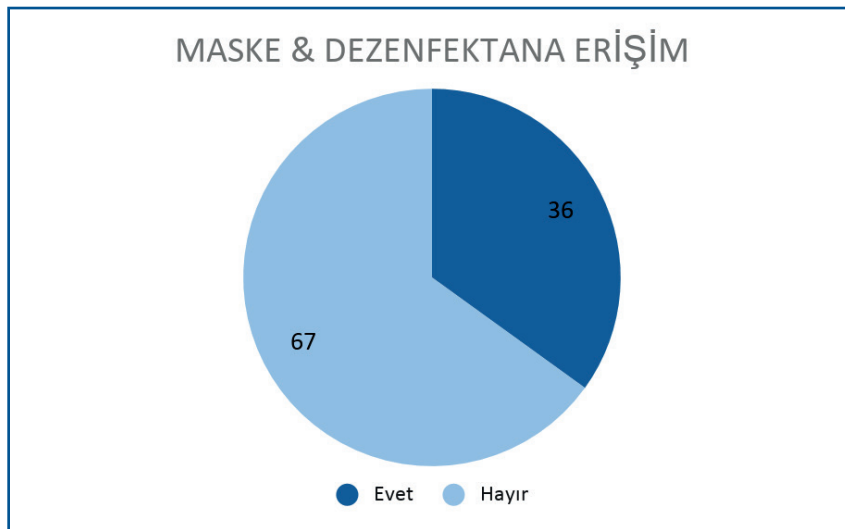
"Baş ağrım olduğu için sürekli bir de psikolojiye gidin dediler, ilaç verdiler. Kaygı oluşmuş ben de, endişe oluşmuş, ilaçlarını kullanıyorum." [Şermin, Beyoğlu]

"Çok kötü geçti. Kalbimde çarpıntı oldu. Korona fobi oldum. Öksürük, nefes darlığı psikolojikman oldu. En ufak bir nefes darlığında ağlıyordum. Korona hattını arıyordum, konuşuyordum. Hasta geçmedi ama kötü geçti." [Didem, Şişli]

"Son altı aydır biz çok zorlanıyoruz, eşimin işten çıkması, sonra korona geldi hiç iş bulamadık. Biz birbirimizi yiyoruz, çocuklar birbirine giriyor. Çok zor geçti. Ben içime ata ata ülser olmuşum. Doktor dedi içine atma hep stresten bu hale gelmişsin. Ben de bu sefer ablama atmaya başladım, onunla dertleşiyorum" [Ruhşen, Beyoğlu]

5. Maske ve Dezenfektana Erişim

Görüşme yaptığımız hanelerin %35'i maske ve kolonyaya rahatlıkla erişebildiğini belirtirken %65'i erişemediğini söylüyor.

Derinlemesine görüşmelerde bazı aileler, başvuru yapmadan eczaneler üzerinden devletin dağıttığı maskelerden alabilirken bazıları başvuru yapmaları gerektiğinden haberleri olmadığını, bazıları ise alabilmek için başvuru yaptıklarını fakat ya geri dönüş alamadıklarını ya da sms ile kod aldıkları halde eczaneye gittiklerinde sistem çalışmadığı ya da maske kalmadığı için maskeye erişemediklerini söylüyorlar. Eczaneler aracılığıyla sağlanan maskeye ulaşabilmiş olan aileler ise bu maskelerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu belirtiyorlar.

"Ulaşamadık ne maskesi, biz ptt'den başvurulacağını bilmiyorduk bize hiç çıkmadı" [Sevim, Çekmeköy]

"Eşim dikti bize. benim oğlan başvurdu bana mesaj geldi bana çıktı, eşime çıkmadı. Eşim bize maske yapıyor bizde var lazım olana çıksın dedim. Oğlan denemek için başvurmuş bana çıktı 5 tane." [Bedia, Beyoğlu]

"Çok ihtiyacımız oldu. Maskeyi sözde devlet veriyordu ama neyimize yetecek 5 tane? Eşim işe gidiyordu, her gün bir tane değiştiriyordu" [Funda, Beyoğlu]

Derinlemesine görüşmeler sırasında, maskeye ulaşmakta zorlanan ailelerin; tek kullanımlık maskeyi birden çok kez kullanmak, maskeleri yıkayıp kullanmak, maske yerine başörtüsü kullanmak, maske yerine ıslak mendil kullanmak, evde maske dikmek gibi yöntemler kullandıkları ortaya çıkıyor.

"Nakit yoktu, başörtüsüyle ağzımı kapattım" [Cemile, Şişli]

"Evde kolonyamız yok, yalan yok. Onları da almaya kalksak hiç olmazsa 7-8 lira, alamıyoruz. Ben dışarı çıkamıyorum, 5 tane çocuk var. Bir tane eşimin maskesi var, başka maskemiz yok." [Nurşin, Sultanbeyli]

"Şimdi maske yok. Kolonyalı mendil kullanıyoruz çıkarken." [Didem, Şişli]

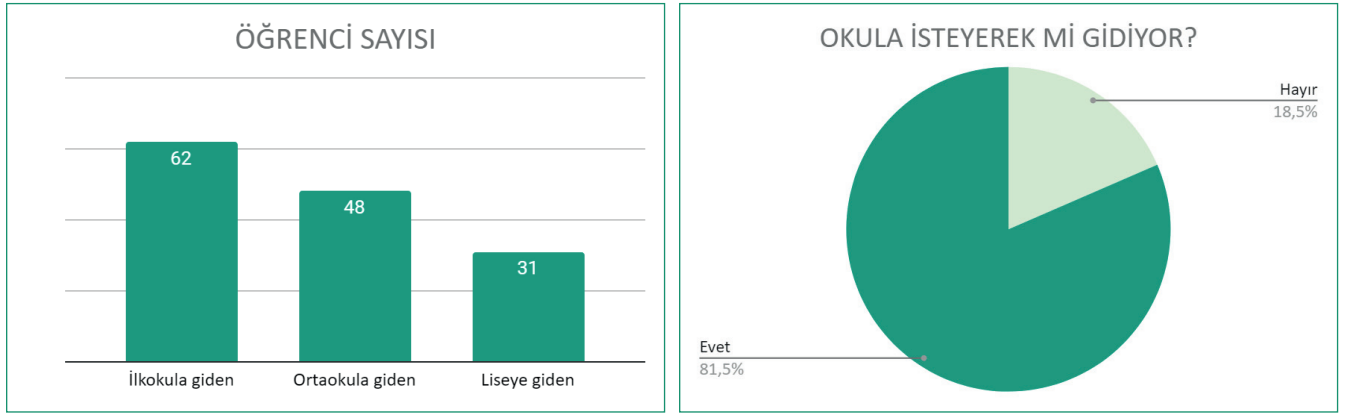
"Bir kez verdi devlet. Bir maskeyi yıkayıp yıkayıp kullanıyoruz." [Tarık, Beyoğlu]

"Eczaneden mesaj geldi bir kere, beşli maske için, almaya gittiğimizde eczanenin sistemleri çalışmıyordu" [Candan, Ataşehir]

EĞİTİM

1. OKUL

Görüşme yaptığımız 103 haneden 73'ünde okula giden toplamda 141 çocuk bulunuyor. Bu çocukların %44'ü yani 62 tanesi ilkokula devam ederken, %34'ü ortaokula, %22'si liseye devam ediyor ve %81'i okula isteyerek gittiklerini, okulu sevdiklerini söylüyor.

1.1 Eğitimden Kopma

Çocukların eğitimden kopma riskleri derinlemesine görüşmelerde önemli bir tema olarak ortaya çıkıyor. Görüşme yapılan ailelerden bazıları çocuklarının çeşitli sebeplerle eğitimlerini tamamlamadan okullarını bıraktıklarını anlatırken, bazı aileler çocuklarının eğitimlerine devam edip edemeyecekleri hakkındaki kaygılarını dile getiriyor. Sorumlu yetişkinlerin takipsizliği, ekonomik güçlükler, çocukların çalışması ve kimliksizlik eğitimden kopma veya hiç başlayamama sebepleri olarak karşımıza çıkıyor. Görüşülen ailelerin ikisi çocukların kimlikleri olmadığı için hiç okula başlayamadıklarını söylüyor.

"Ben şu anda çocuklarımı nasıl okutucam onu düşünüyorum. Ne belediye ne kaymakamlık ne muhtar hiç kimse gelmedi. Devlet bunu araştırırsa, çocuklar okula gidebiliyor mu imkan var mı, anası babası ne yaşıyor bilseler. Ben fırsat olsa okumak çok isterdim. Anneme babama çok kızıyorum beni göndermediler diye. Ben tüm çocuklarımı gönderdim, devam etmek istiyorum gitsinler okula. Ben elimden geleni yapayım da yarın demesin anne sen beni okula göndermedin. Ben elimden geleni yapmaya çalışıyorum, devlet de yapsa, bari işimi zorlaştırmasa kayıta para istemese, çocuklara bir televizyon verse." [Firuze, Ataşehir]

Görüşme yapılan ailelerin bazıları çocuklarının okula düzensiz devam ettiğini söylüyor. Evde eğitimi takip eden bir yetişkinin yokluğu veya okuldaki yetkililerin takipsizliğinin bu sonucu doğurabildiği görülüyor.

"17 yaşındaki kızım haftada 1-2 gün gidiyor, istemediği için. Öğretmeniyle, müdürle konuşuyoruz. İlgili değiller. Romanız diye mi böyle yapıyorlar anlamıyorum."[Çandar, Çekmeköy]

"Burada okumuyorlar, burada çocuk okutmak çok zor. 4. sınıfa gidip okuma yazma bilmeyen çocuklar var." [Selçuk, Ataşehir]

"Hiç istemiyor, bazen gidiyor bazen gitmiyor." [Meliha, Esenyurt]

Yer: Çekmeköy
Fotoğraf: Özge Ergin

Çocukların çalışmaya başlamaları okuldan kopmalarının bir diğer sebebi olarak ortaya çıkıyor. Ailelerden bazıları çocuklarının çalışmaya başladıktan sonra okulu bıraktıklarını anlatırken, bazıları da çocuklarının çalışmak zorunda kalabileceğini ve bu durumda okulu bırakabileceklerini söylüyor. Görüşme yaptığımız ailelerden birkaçı çocuklarının ailelerine destek olmak için okulu bırakmak ve çalışmak istediklerini belirtiyor.

"Çocuk görüyor bizim durumu çalışmak istiyor, gitmek istemiyor okula. Ben ihtiyacını göremiyorum o çocuğun, o da çalışmak istiyor. Bir işe gireyim diyor. İsteyerek gitmiyor okula." [Süleyman, Ümraniye]

"19 yaşındaki oğlum çalışsın eve para getirsin diye okuldan aldım, liseye gitmeyi çok istiyordu." [Gül, Şişli]

Ailelerin birçoğu maddi imkansızlığı çocuklarının eğitime devam etmelerinin önünde bir engel olarak görüyor. "Eğitimlerine devam etmelerine neler engel olabilir?" sorusuna ailelerin neredeyse hepsi "maddi imkansızlık" cevabını veriyor. Bazı aileler maddi imkansızlık sebebiyle çocuklarının okulu bıraktığını söylerken bazıları da maddi imkansızlığın çocuklarının eğitime devam etmesini engelleyeceğini öngörüyor.

"Büyük çocuk ekonomik sebeplerle okulu bıraktı, iş aramaya başladı ilkokulu bitirince. Küçük çocuğumu gönderebildiğim yere kadar göndereceğim." [Ebrar, Çekmeköy]

"3-4 e kadar okurlar. devamı gelmez paramız yok" [Vahdet, Ümraniye]

Maddi imkansızlığın çocukların eğitime devam etmelerine engel olarak görülmesinin bir nedeni ailelerin çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaları olarak ortaya çıkıyor. Birçok aile okula gönderecek beslenme bulmakta zorlandığını söylerken okul eşyalarını almakta ve okulun talep ettiği destek paralarını ödemekte de zorlandıklarını belirtiyor. Çocukların temel ihtiyaçları karşılanmadan okula gitmelerinin zorluğu görüşmelerde belirginleşiyor. Evdeki elektriğin ve suyun yokluğu, çocuğun temel gıdaya ulaşamaması veya okul harçlığı verecek bir imkanın olmaması ailelerin çocuğun eğitime engel olarak gördükleri etkenler arasında.

"Elinde harçlığı oldukça, beslenmesini, giyimini sağlayabilirsem ancak gidebilir okula." [Ebrar, Çekmeköy]

"Geçen sene gitmesi gerekti, kıyafetleri çok pahalı ayakkabısı, çantası ondan gidemedi." [Özden, Ümraniye]

"Valla devam etmeyecek, elektrik kesik su da kesilir. Devam etmez" [Süleyman, Ümraniye]

"Beslenmesinde zorlandım, okul servisinde zorlandım. 5 milyon veriyorum 'anne yetmiyor' diyor. Beslenmesi olduğunda gönderdim okula." [Didem, Şişli]

"Bana diyorlardı bütün arkadaşlarım beslenme yiyor, ben yiyemiyorum utanıyorum. Ondan dolayı gitmiyorlardı okula" [Gülay, Çekmeköy]

Aileler, maddi imkansızlığa rağmen çocuklar okullarına devam edebilseler de ilgi alanlarını desteklemekte, farklı alanlarda gelişmelerine destek olmakta maddi imkansızlık sebebiyle zorlandıklarını anlatıyorlar.

"İ'nin resime çok ilgisi var, bazen bir şeyler istiyor. Durumum olmuyor, alamıyorum. Böyle olmaması lazım. Yetenek var ama kısıtlı imkan var." [Tuğçe, Şişli]

1.2. Eğitim Değişim için Umut Kaynağı

Eğitimi çocuklarının geleceği için bir umut kaynağı olarak görmek ailelerle yapılan derinlemesine görüşmelerde öne çıkan bir tema. Aileler çocuklarının geleceklerinin kendi hayatlarından farklı olması ve çocuklarının kendi yaşadıkları zorlukları yaşamamaları isteklerini anlatıyorlar. Ailelerin bir çoğu çocuklarının geleceklerinin farklı olmasının yolunu eğitim olarak görüyor. "Biz okumadık o okusun" düşüncesi ailelerin anlatılarında ortaya çıkıyor.

"Bizler cahil kaldık onlar kalmaları okusunlar." [Melek, Şişli]

"Sabah kalkar tek başına oğlan, alır kendini okula gider. Deniz kaptanı olmak istiyordu, sonra doktor olmak istiyorum dedi. İçinde okumak çok var. Yeterki belirli bir işi olsun, kendi ailesini geçindirsin, bizim gibi olmasın." [Deniz, Çekmeköy]

Özellikle görüşme yaptığımız bazı annelerin anlatılarında kız çocuklarının okuması ve kendi ayaklarının üzerinde durabilmeleri isteği görülüyor.

"Çocuğum okusun, ayaklarının üstünde dursun istiyorum. Ben şu an eşime muhtacım, kızıma oku, sen kimseye muhtaç olma diyorum.» [Funda, Beyoğlu]

"Okumayı istiyorlar, kızım çok istiyor. Ben ezildim, kızım istiyorum ki bir şey olsun. Erkek çocuk nasıl olursa olsun kendini şey yapıyor, istiyorum kızım ayakta dursun." [Gül, Şişli]

Eğitimi çocukların geleceği için umut olarak gören ailelerde ortaya çıkan bir diğer tema çocuklarının eğitimlerine devam etmesindeki kararlılıkları. Bu aileler eğitimin çocuklarının geleceği için önemli olduğuna inanırken çocuklarının eğitiminin öncelik olduğundan bahsediyorlar.

"Ben onun arkasında durucam yemesem de içmesem de okutmaya çalışacam." [Belma, Çekmeköy]

"Maddi imkansızlıklar olabilir ama ben elimden gelenin hepsini yapıcım onu okutmak için" [Mehmet, Ataşehir]

"Maddi imkansızlıklar olabilir ama bizim ailecek en büyük niyetimiz onları sonuna kadar okutmak, darda da kalsak almayız okuldan" [Sema, Beyoğlu]

1.3. Eğitimde Destek İhtiyacı

Görüşme yapılan ailelerin birçoğu çocuklarının okul hayatlarında hem akademik hem de psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğunu anlatıyor. İhtiyaç duyulan desteğe ulaşamamalarının sonucu olarak çocukların okuldan uzaklaştıkları görülüyor.

"Parmak ucu yürüdüğü için düşüyor okulda, öğrenciler dalga geçiyor. Öğretmen çağırıyor kafası morarıyor. Psikiyatriye de gitti ilaç verdiler. İlaç onu uyuşturduğu için devam etmedim." [Hacer, Şişli]

"Ortaokula giden oğlum istemiyor derslerde zorlanıyor, zorlandıkça yetişemedikçe daha çok gitmek istemiyor" [Arife, Esenyurt]

Çocukların akademik ve psikososyal destek ihtiyacının göstergesi olarak, görüşmelerde bazı çocukların birkaç senedir sınıf tekrarı yaptığı, bazı çocukların 1. sınıfı bitirmiş olmalarına rağmen okuma yazmayı öğrenemedikleri ortaya çıkıyor.

"Kız 12 yaşında 2. sınıfta, hala okumayı sökemedi, zaten ne çalışacağını bilemiyor. Derslerini anlamı-

yor, ama öğretmeni iyi de işte yıllardır aynı sınıfta” [Yasemin, Çekmeköy]

“Okumaya çabalıyordu ama yapamıyordu. 11 yaşında 3. sınıfa gidiyor.” [Sevim, Çekmeköy]

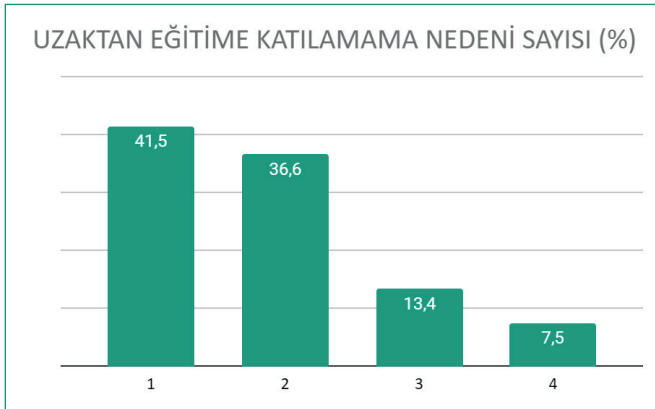
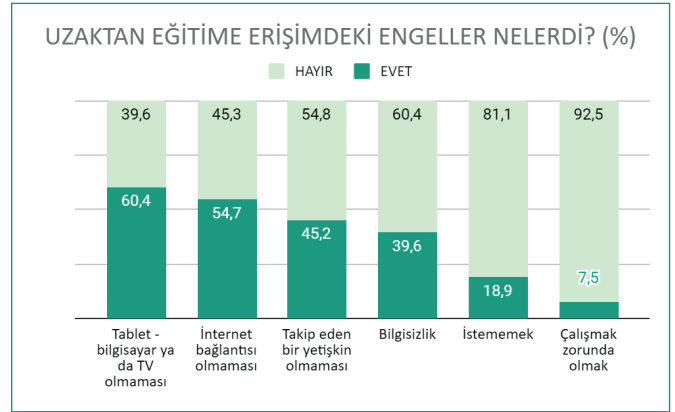
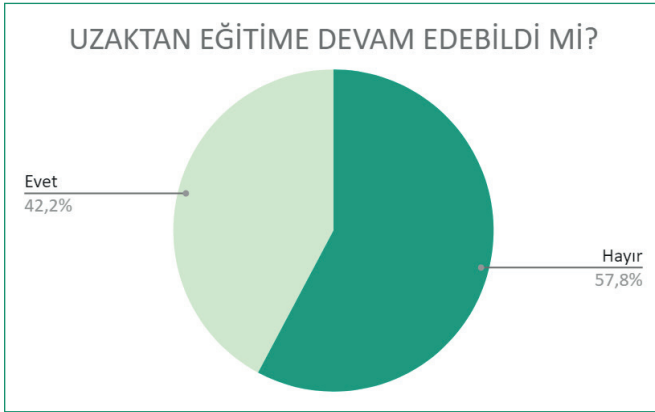
Görüşülen ailelerin birçoğu çocukların eğitimlerine devam etmek için neye ihtiyaç duydukları sorulduğunda “yol gösterecek”, akademik hayatında destek olacak bir yetişkine ihtiyaç duyduklarını belirtiyor.

“Biz anne baba olarak ikimiz de ilkokuldan terkiz okuyamadık. çocuklar bir şey soruyor bazen bilmiyoruz, ne deseler dersle ilgili yardım edemiyoruz. Büyük olan küçüklere yardım ediyor derslerinde ama büyüğe yardım eden yok” [Sema, Beyoğlu]

Görüşme yapılan ailelerin bazılarının çocukları Çimenev Bilim ve Sanat Merkezine devam ediyor. Ailelere eğitimle ilgili destek ihtiyaçlarını sorulduğunda bu aileler akademik veya psikososyal desteğe ihtiyaç duyduklarında Çimenev’e danıştıklarını söylüyorlar.

2. UZAKTAN EĞİTİME KATILIM & ENGELLER

Görüştüğümüz çocuklara ya da ebeveynlerine okullar uzaktan eğitime geçtikten sonra dersleri takip edip edemediğini sorduğumuzda %57’si takip edemediğini belirtiyor. Sebeplerine baktığımızda ise tablet, bilgisayar ya da televizyonun olmaması %60’ı için en büyük engel gibi görünüyor, ardından %54’ü için internet bağlantısı olmaması, %45’i için takip eden bir yetişkin olmaması, %39’u için yeterli bilgiye sahip olmama, %18’i için isteksizlik ve %7’si için çalışmak zorunda olmak ve diğer engeller olarak karşımıza çıkıyor. Çocukların %59’u bu engellerden en az iki tanesi ile karşı karşıya kalıyor.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde de uzaktan eğitime ulaşamayan çocukların karşılaştıkları engeller; takip eden bir yetişkinin olmaması, evdeki yetişkinlerin uzaktan eğitim konusundaki bilgilerinin yetersiz olması, çocuklarının kendilerine ait alanlarının olmaması, evdeki çocukların ders saatlerinin çakışması, teknolojik imkansızlıklar ve dersleri elektronik ortamdan takip etmenin çocuklar için zor olması olarak ortaya çıkıyor.

2.1. Uzaktan Eğitimde Yetişkin Desteği İhtiyacı

Derinlemesine görüşmelerde EBA TV'ye ulaşmak için çocukların yetişkin desteğine ihtiyaç duydukları fakat ailelere yeterli bilgilendirme yapılmaması sebebiyle ailelerin bu desteği sağlayamadıkları ortaya çıkıyor. Ailelerden bazıları evlerindeki televizyonda EBA TV'nin çekip çekmediğini bilmediklerini, bazıları EBA TV'ye nasıl ulaşılacağını bilmediklerini, bazıları EBA TV'yi televizyonlarında bulamadıkları için çocukların izleyemediğini anlatıyor. Görüşme yaptığımız bir ailede, 11 yaşındaki Elif, EBA TV'yi hiç duymadığından bahsediyor. EBA TV'ye nasıl ulaşacaklarını bilmeyen aileler, okulun veya öğretmenin onlarla bu süreçte hiç iletişime geçmediğinden de bahsediyorlar.

"Eba TV'yi hiç duymadım. Televizyon var evde ama bizim okul kapandı erkenden bu sene. Öğretmenimle hiç görüşmedim" [Elif, 11 yaş]

"TV tüplü, Eba TV çekmiyor ki. Öğretmenleri aramadı, ne yapmamız lazım bilmiyoruz. Aha yarın okullar açılacak" [Firuze, Ataşehir]

"Televizyon tüplü, çekmedi. internet yok. Babaları da ben de okuma yazma bilmiyoruz. Olsa bile nasıl açıcaz bilmiyoruz." [Yaznur, Ümraniye]

EBA TV üzerinden çocuklarının uzaktan eğitime erişebildiğini söyleyen ailelerden bazıları EBA TV'ye çocuklarının öğretmenlerinin aramasıyla ulaştıklarını anlatıyor. Öğretmenin uzaktan eğitim sürecini takip etmesi çocukların uzaktan eğitime erişmelerinde destekleyici ve eğitimden kopma risklerine karşı koruyucu bir faktör olarak ortaya çıkıyor.

"Öğretmen telefon açtı, bir kanal söyledi. Devamlı o kanaldan bakarak yaptı. Öğretmen kontrol etti arayıp." [Çandar, Çekmeköy]

"Whatsaptan öğretmenleriyle konuştu, Eba TV'den takip ettiler. Onun interneti ile ders izledikleri de oldu." [Halime, Şişli]

2.2. Çocukların Kendilerine Ait Alanlarının Olmaması

Ailelerin birçoğu yaşadıkları evin koşulları sebebiyle çocukların kendilerine ait bir alanlarının olmadığını anlatıyor. Çocukların yalnız kalabilecekleri, ders dinleyebilecekleri, ders çalışabilecekleri, kendi başlarına zaman geçirebilecekleri alanlarının olmaması uzaktan eğitime devam etmelerini zorlaştırıyor.

"Tek oda olduğu için çalışabilecekleri bir yer yoktu. Örneğin çalışma masası yok, tv sehpasında ders çalışıyor çocuklar" [Hatice, Şişli]

2.3. Çocukların Ders Saatlerinin Çakışması

Birden çok okula devam eden çocuğun olduğu evlerde çocukların ders saatlerinin çakışması, uzaktan eğitime katılamamalarının bir sebebi olarak ortaya çıkıyor. Aileler evdeki teknolojik imkanların birden çok çocuğun aynı anda uzaktan eğitime katılmasına izin vermediğini veya çocukların aynı anda derse katılabilecekleri alanlarının olmadığını aktarıyor.

"4 kardeş beraber, biri tek tv izleyemez öbürü hemen yanına gider. Bu sene ders filan çalışmadılar." [Cemile, Fatih]

“Çok katılamıyorlardı çünkü üçünün dersinin çakıştığı oldu.” [Meltem, Beyoğlu]

2.4. Dijital Eşitsizlik

Nicel verilerle de desteklendiği üzere, çocukların uzaktan eğitime katılamamalarının en öne çıkan sebebi teknolojik imkanların yeterli olmaması. Bazı aileler çocukların öğretmenleri çevrimiçi ders düzenliyor olsa da çocuklarının internet olmadığı için katılamadığını belirtirken bazı aileler evde uzaktan eğitime ulaşabilecekleri herhangi bir dijital imkanın olmadığını söylüyor.

“Bilgisayar olmadığı için canlı derslere katılamadım, anlamadığım yerlerde hocalarıma soru soramadım.” [Sude, 10 yaş]

“Benim çocuklar okula devam edemedi, keşke bir televizyon bir imkan olsaydı en azından ders için gidip çalışabilselerdi derslere devam edebilselerdi.” [Gülbahar, Şişli]

“Öğrencilerin durumları çok kötü. Benim çocuklarım başarılı çocuklardı, internet yok diye derslerinden geri kalıyorlar.” [Kamuran, Şişli]

Aileler ve çocukların anlatılarında çocukların karşılaştıkları dijital eşitsizliğe rağmen eğitimlerine devam etmek için çaba gösterdikleri, uzaktan eğitime katılabilmek için farklı çözümler buldukları görülüyor.

“Televizyon EBA TV’yi çekmiyor diye komşudan izlemeye gitti. Ee pandemi var insan korkuyor hem göndermeye hem rahatsız etmeye. Canlı derslere hiç katılamadılar. Bazen ödevleri oldu onu da babalarının benim telefonumla yapmaya çalıştılar. Babaları gelince telefona sarılıyorlar ders için.” [Semra, Beyoğlu]

2.5. “Uzaktan Eğitim Çok Büyük Bir Engel”

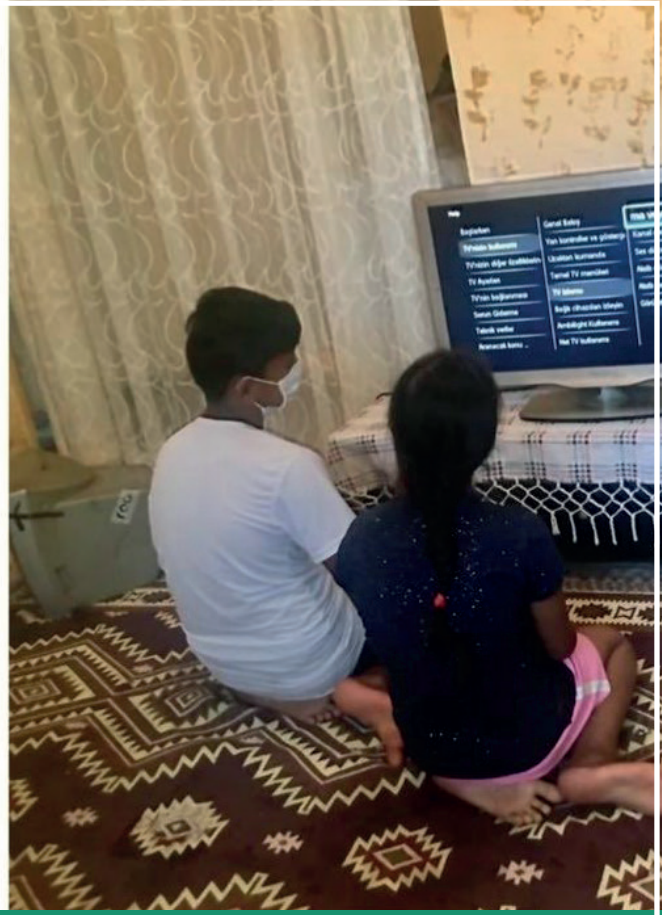
Görüşme yapılan aileler, çocuklarının uzaktan eğitime katılmakta yaşadıkları eşitsizliğin okul başarılarını ve okula devam etme motivasyonlarını etkilediğini anlatıyor. Uzaktan eğitime bir dijital araç aracılığıyla ulaşabilen çocukların bazılarının da uzaktan eğitime ulaşsa da anlamakta ve takip etmekte zorlandığı görülüyor.

“Çoğumuz dersleri izleyemedik. Canlı dersler olduysa da haberimiz olmadı. Geçen dönem sanki hiç okula gitmemiş gibiyiz.” [Dilek, 13 yaş]

“Diğer kardeşlerimin dersleri ile aynı saate denk geldi. Benim öğretmenim frekansları falan verdi EBA TV’yi babamla kurduk ama Eba TV’den dersi anlamak çok zor. Hocalarımız canlı yayınlar açtı sorularımızı soralım derse katılalım diye, ona da telefonun modelinden dolayı Eba TV yükleyemedik. Tabletim ya da bilgisayarım yoktu. Bir de annem ve babam okuma yazma bilmiyor o yüzden kardeşleriminkini de ben takip ettim, ben onlara göstermeye çalıştım ders çalıştırdım. Hiçbir şey anlamadık bu dönemden sanki okumamışız gibi oldu” (Berrin, 14 yaş)”

Uzaktan eğitimde yaşanan eşitsizliğin çocukların eğitimlerini etkilediğinin bir diğer göstergesi olarak, yapılan görüşmelerde pandemi öncesinde okula devam eden çocuklara ya da ebeveynlerine yeni dönemde okula devam edip etmeyecekleri sorulduğunda %11’i devam edemeyeceğini söylüyor.

Yer: Ataşehir

Fotoğraf: Derin Yoksulluk Ağı Gönüllüsü

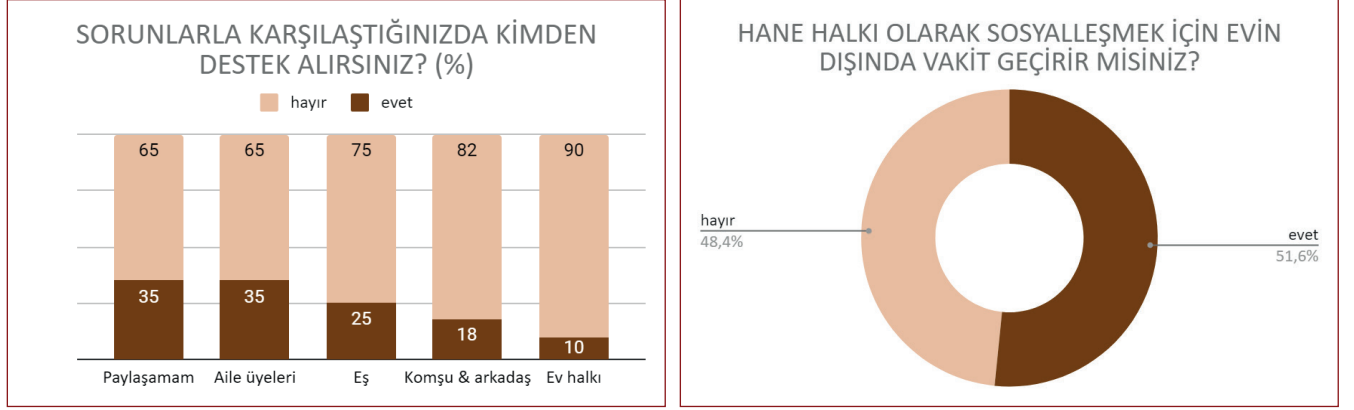
Not: Eğitime devam eden ancak dijital imkansızlıklar nedeni ile EBA'ya ve canlı derslere bağlanamadıkları için uzaktan eğitime devam edemeyen çocuklar için DYA ve destekçileri aracılığı ile tablet, TV ve internet desteği sağlandı.

SOSYAL HAYAT

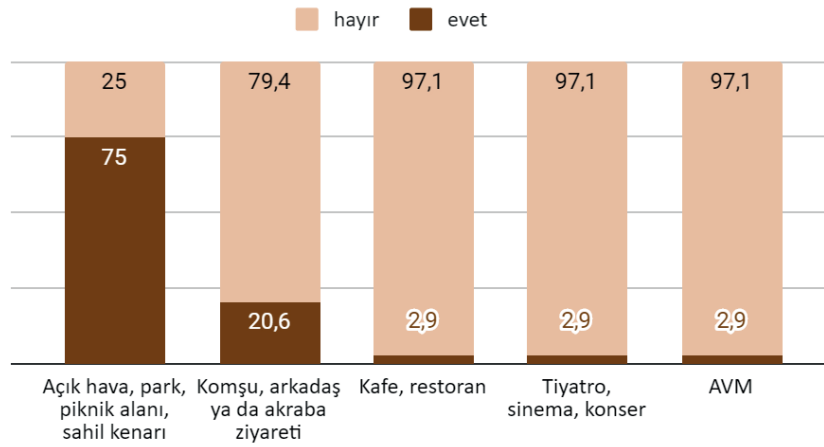
1. Pandemi Öncesi Sosyal Hayat

Görüşme yaptığımız 103 hanede bireylere hayatlarında yaşadıkları güçlüklerin üstesinden gelmek için çevrelerinden kimlerden destek aldığını sorduğumuzda %35'inin genelde kimseyle paylaşmadığını, geriye kalan %65'in ise en çok aile üyeleri ve eşlerinden, ardından komşu ve arkadaşlarından ve ev halkından destek aldığını söylediğini görüyoruz.

Görüşme yaptığımız hanelerde sosyalleşmek için evin dışında vakit geçirip geçirmedikleri sorulduğunda yalnızca %51'inin dışarıda vakit geçirdiği ve bu kişilerin %75'inin açık hava, park, piknik alanı, sahil kenarı gibi alanlarda vakit geçirdiği ve %20'sinin komşu, akraba ya da arkadaş ziyareti ile sosyalleştiği anlaşılıyor. Dışarıda yemeğe gitmek, AVM'de vakit geçirmek ya da tiyatro, sinema, konser gibi aktivitelere katılmak görüşme yaptığımız kişilerin %97'si için erişilebilir değil.

EV HALKI OLARAK SOSYALLEŞMEK İÇİN NEREDE VAKİT GEÇİRİRSİNİZ? (%)

Yer: Fatih
Fotoğraf: Derin Yoksulluk Ağı Gönüllüsü

2. Pandemide Evde Geçirilen Zaman

2.1. Çocuklar “Ne Dışarıda Ne Evde”

Derinlemesine görüşmelerde evdeki çocukların pandemi sürecinde nasıl zaman geçirdikleri sorulduğunda aileler dışarı çıkamamanın çocuklar için ne kadar zorlayıcı olduğunu anlatıyorlar. Çocukların dışarı çıkmalarının yasak olması ve evdeki alanın da çocukların oyun oynaması, zaman geçirmesi için yeterli olamaması sonucunda çocukların alansız kaldığını, evde sıkıldıklarını ve dışarı çıkmak istediklerini söylüyorlar.

“Hepsi birbiriyle kavga etti dışarı çıksan çıkamıyor evde dursa nerede duracak” [Gülbahar, Şişli]

“Çocuklar çok sıkıldı, ağladı. Dışarıyı istediler. Ama şimdi alıştılar duruyorlar evde televizyonla.” [Hacer, Şişli]

“Bizim çocuklar bir kapışıyor ki görme, kimi ağlıyor kimi bağırıyor, hiç arkadaşlarını da görmediler. Caddede de polisler vardı ceza yerler diye çıkaramadık” [Naile, Şişli]

“Parka gitmek istediler yapay şelale olan bi park var bizim burda. Anlatamadım da neden gidemediğimizi.” [Ruhşen, Beyoğlu]

“Çocuklar için sokak diye bir şey kalmadı, bir park kalmadı. Çok zor oldu onlar için. Büyük kızımın evde okuyacak hiçbir şeyi kalmadı. Resim yapıyorlardı. Birlikte kurabiye yaptık, yumurta kırmayı öğrendiler.” [Tuğçe, Şişli]

Ailelerden bazıları çocukların evde oldukları süre boyunca televizyon veya varsa telefonla vakit geçirdiklerini anlatıyorlar. Çocukların evde nasıl vakit geçirdikleri sorusuna en sık verilen cevap “televizyon izleyerek” oluyor.

“Çocuklar ister istemez dersten uzaklaştı televizyona telefona bağlandı.” [Betül, Beyoğlu]

“Kapalı oldukları için tüm gün televizyon” [Merdan, Çekmeköy]

“Televizyonun başından kalkmadılar.” [Ebrar, Çekmeköy]

“Hiçbir şey yapmadılar televizyona baktılar.” [Pelin, Esenyurt]

Bazı aileler çocuklarla evde vakit geçirmek için farklı yöntemler bulduklarını anlatıyorlar. Çocuklarla vakit geçirmiş olan ailelerin birlikte oyun oynayarak, resim yaparak, birlikte ders çalışarak, birlikte yemek yaparak zaman geçirdikleri ortaya çıkıyor. Birlikte aktiviteler yaparak zaman geçirmiş ailelerin pandemide birlikte geçirdikleri zamandan keyif aldıkları, evde geçen zamanı daha olumlu anlattıkları görülüyor.

“Oyun oynadık bol bol. At da oldum, top oynadık, saklambaç oynadık.” [Aylan, Şişli]

“Sürekli benle oturdular, okumam yazmam olduğu için onlarla ders çalıştık. Matematik çözdürdüm” [Ayşen, Çekmeköy]

“Çocuklarla oynadık sürekli, etkinlik yaptık. Top oynadık, oyuncakları sakladım onları bulma oyunu oynadık. Hamur işi yaptık beraber mutfağa girdik. Sürekli çocuklarla vakit geçirdim, ben onlara onlar bana arkadaş oldular.” [Nurdan, Sultangazi]

“Hep bizle ve birbirleriyle vakit geçirdiler, sürekli oyun oynadık. Biz zaten normalde de akşamları

yemekten sonra çocuklarla oyunlar oynarız, ailecek çok severiz. Şimdi daha çok oynadık, oynuyoruz.”
[Melisa, Avcılar]

“Küçüklüğümüzdeki oyunların hepsini dışarı çıkarttık, onlarla oynadık. Saksılarımız var yazın çıkarırdık, şimdi kömürlükte saksımıza ektik. Çocuklarla top oynadık, komşulardan çekindik. Güzel geçti.”
[Bedia, Beyoğlu]

2.2. Evde Çatışmanın Artması

Derinlemesine görüşmelerde, ailelerde görüşülen kişilerin birçoğu pandemi sürecinde ev içindeki çatışmaların arttığını anlatıyorlar. Bazı aileler pandeminin yarattığı korku ve kaygının, temel ihtiyaçları karşılayamama kaygısıyla birleştiğini ve bunun ev içindeki stresi artırdığını söylerken bazıları evde, küçük bir alanda bir arada kalmanın evdeki stresi artırdığını söylüyor. Ebeveynlerden bazıları çocuklara karşı öfkelerini kontrol edemediklerini anlatıyorlar.

“Sakinleşemedim, çocuklara yapma etme dedim, sürekli bağırdım çağırdım.” [Arife, Esenyurt]

“Eskiden eşimle dertleşiyordum hep onunla konuşuyordum. Sonra onun kalp rahatsızlığı çıktı, ardından işten çıkarıldı. Sonra bu pandemi stresi başladı. Herkes evde gelir yok bir şey yok. Adamın sinirleri oynadı. Çok sinirli, sürekli kavga çıkarmaya bağırırmaya başladı.” [Dilara, Beyoğlu]

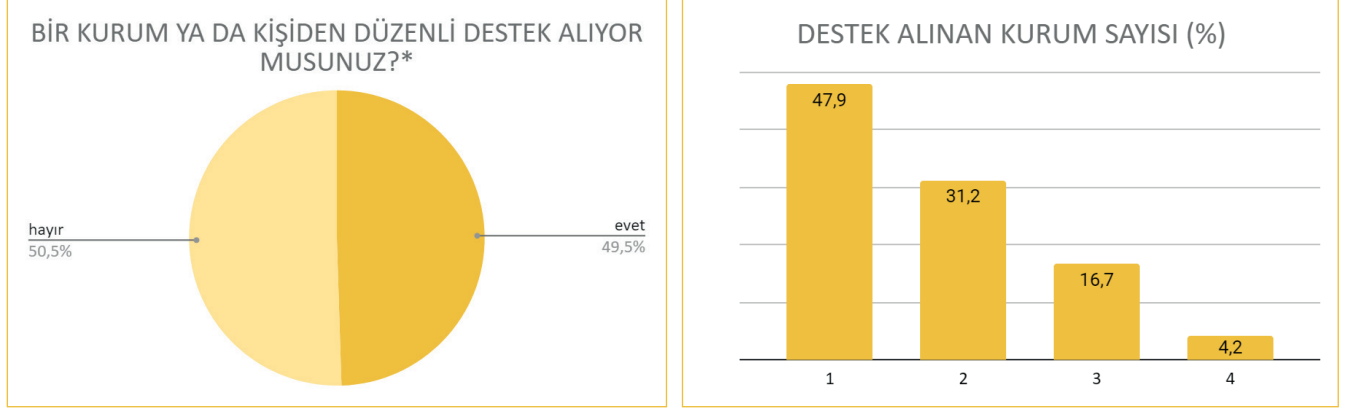
“Çok zorlandık, bizim ev çok küçük. Resmen üst üste bindik.” [Kamuran, Şişli]

“Çok çok çok arttı (evdeki çatışmalar), o yüzden diyorum gideyim görüneyim bir an önce bir doktora.”
[Gülbahar, Şişli]

SOSYAL DESTEKLER

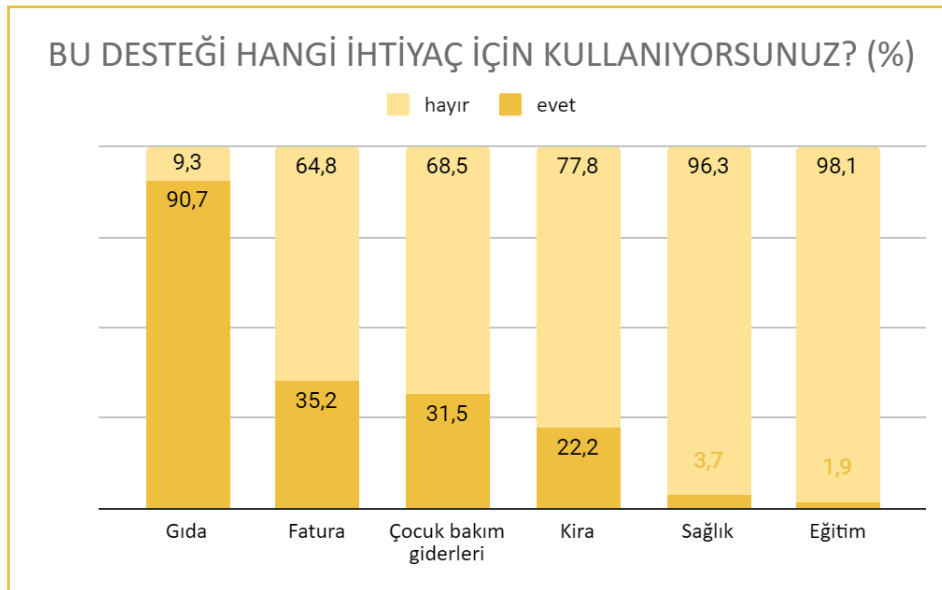
1. DÜZENLİ SOSYAL DESTEK

Görüşme yaptığımız 103 hanede, pandemi sürecinden önce herhangi bir kamu kurumundan, stk'dan ya da bireysel bir destek alıp almadıklarını sorduğumuzda %49,5'i düzenli destek aldığını ifade ediyor.

Düzenli destek alan kişilerin %40'ı İBB'den destek alırken, %36'sı bireysel kişilerden, %28'i kaymakamlıktan, %26'sı diğer devlet kurumlarından, %20'si ise yaşadıkları ilçe belediyesinden destek alıyor. Destek alan kişilerin yaklaşık %53'ü en az iki ya da daha fazla kurumdan destek aldığını söylüyor.

Alınan destekler ise sırası ile en çok gıda, ardından fatura ödemesi, çocuk bakım giderleri, kira ödemesi, sağlık giderleri ve eğitim giderleri için veriliyor. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de alınan sosyal desteklerin temel ihtiyaçlar için kullanıldığı ortaya çıkıyor. Düzenli gelire sahip olmayan hanelerde eve giren tek düzenli gelirin sosyal destek olduğu, bazı hanelerde sosyal desteklerin tek geçim kaynağı olduğu görülüyor.

"Bayramda 300 verdi, 3 ayda çocuk öğrenci parası 2 ayda bir 200 tl çıktı. Oradan buradan buluşturuyoruz." [Gül, Şişli]

"Benim bu evimi Hacer abla idare ediyor." [Meliha, Esenyurt]

Yer: Şişli
Fotoğraf: Özge Ergin

1.1. Yerel Yönetimlerden Alınan Destekler

Görüşme yapılan hanelerin %60'ı İBB veya ilçe belediyelerinden destek aldığını söylüyor. Bu oran STK'lardan veya kamu kurumlarından destek alanların oranından yüksek. Derinlemesine görüşmelerde yerel yönetimlerden alınan desteklerin içerikleri sorulduğunda ailelerin en fazla İBB tarafından ayda bir verilen gıda kartından yararlandıkları, bir kısmının çocuklar için kaymakamlık veya belediyeden süt desteği aldığı, ve çoğu ailenin kömür desteğinden faydalandığı görülüyor. Yerel yönetimlerden alınan bazı desteklerin tek seferlik veya sıklığının düşük olduğu ortaya çıkıyor. Bunun yanında aileler, verilen desteklerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğunu belirtiyorlar.

"Fatih Belediyesi'ne başvurduğum sade 1 konserve kutu et geldi." [Aydan, Fatih]

"Beyoğlu Belediyesi'nden 6 ayda bir 180 TL gıda kartı aldık." [Dilara, Beyoğlu]

"İBB bana yatırıyor 100 lira, 3 çocuğum var bir tane peynir alamıyorum onunla." [Serhat, Ataşehir]

"İBB'nin verdiği karttan en önemli hangisiyse onu alıyorum." [Hasibe, Fatih]

1.2. Desteklere Ulaşamamak

Görüşme yapılan hanelerin %49.5'i düzenli olarak en az bir sosyal destekten faydalandığını söylerken birçok aile çeşitli sebeplerle sosyal desteklere ulaşamadıklarını anlatıyor. Desteklere ulaşamama sebepleri olarak; başvuru mekanizmalarına erişememek, destek kriterlerine uymadığı için reddedilmek ve başvurulara olumlu ya da olumsuz hiçbir geri dönüş alamamış olmak öne çıkıyor.

1.2.1. Başvuru Mekanizmalarına Erişememek

Bazı aileler internetlerinin olmaması, telefonla başvuru yaparken zorlandıkları için başvuru yapamama gibi başvuru mekanizmalarının erişilebilir olmamasından kaynaklanan sebeplerle başvurularını yapamazken, bazıları da destek başvurusu için nereye veya nasıl başvuracaklarını bilmedikleri için başvuru yapamadıklarını söylüyorlar.

"Telefonla başvurmamız gerekiyormuş beceremedim açıkçası." [Aydan, Fatih]

"Ulaşılabilirliği çok kısıtlıydı, 144 mesaj attım. sosyal yardım için destek için ulaşamadım. En başta gidip telefonla arayın dediği için bununla uğraştım." [Şenay, Beyoğlu]

"Biz faydalanmadık bunlardan. Diğerleri gidip başvurmuşlar kaymakamlığa." [Didem, Şişli]

"Gittim kaymakama dedim, devletten başvuru yapacaksınız dedi tuşlu telefonum başvuramadım." [Özden, Ümraniye]

1.2.3. Destek Kriterlerine Uymamak

Görüşme yapılan bazı aileler sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarını, kendi kendilerine temel ihtiyaçlarına ulaşmakta zorluk yaşadıklarını ama buna rağmen çeşitli sebeplerle sosyal destek başvurularından olumsuz sonuçlar aldıklarını anlatıyorlar. Görüşme yapılan grupta; ikamet adresinin olmaması, kimliğinin olmaması, üzerine kayıtlı bir emekli maaşının olması, resmi boşanmanın gerçekleşmemiş olması gibi etkenlerin sosyal destek başvurularının olumsuz sonuçlanmasına sebep olduğu görülüyor.

"30 yıllık eski bir arabam var, bakım yaptırmıyorum her yıl da ceza geliyor. cezalardan dolayı satamıyorum, arabadan dolayı yardımlar da çıkmıyor" (Elif, Ataşehir)

"Eşimden ayrırım, ama resmi olarak boşanamadık istemiyor diye, dava açarsam tehdit ediyor başımıza bir şey gelmesin diye açamadım davayı. O yüzden çocuklara devletten bir para da alamıyorum, boşanmış görünmediğim için destekler de çıkmıyor bana" [Nurdan, Sultangazi]

"Eşimden ayrırım dedim ama evli görüldüğüm için ve o adam maaşlı olduğu için yardımlar çıkmıyor. boşanma davası açın dediler, açtım bakalım. Yardımlar çıkmıyor, ev sitede görününce sanıyorlar ki yardıma ihtiyacımız yok. Al bak evde 2 tane kırık çekyat dışında ne var, eve bakmaya bile gelmediler." [Pelin, Esenyurt]

"1000 liralık desteği, babamın emekli maaşını aldığım için alamadım. 1600 lira maaşım var olarak görünüyor ama yarısını babamın eşi alıyor." [Melek, Şişli]

"Kaymakamlıktan geliyordu, görünümle aynı yerde ikametimiz görüldüğü için iptal oldu. Hacer abladan gelen destekler olmasaydı ne yapardım diye düşünüyorum." [Süheyla, Şişli]

1.2.4. Başvurulara Cevap Alamamak

Sosyal destek almadıklarını belirten ailelere başvurulardan nasıl sonuçlar aldıkları sorulduğunda, başvurularına uzun süredir geri dönüş alamamış olmak başvurularına olumsuz sonuç almaktan daha fazla öne çıkıyor. Aileler birçok yere başvurduklarını fakat inceleme sürecinin ya çok uzun sürdüğünü ya da sonuçsuz kaldığını anlatıyorlar.

"Başvurunuzu aldık geri dönücez diyorlar, dönen olmuyor" [Arzugül, Fatih]

"Ne Ataşehir belediyesi ne kaymakamlık hiçbir şeyden cevap gelmedi" [Melike, Ataşehir]

"Muhtarlık bizimle hiç ilgilenmiyor. Dudullu X mahallesindeki muhtar Y beydi adı galiba. Yazıp çiziyor ama hiç geri dönüşü yok. Bekleyin diyor ama gelen giden yok." [Vahdet, Ümraniye]

"Kırmızı karta defalarca başvurudum ama çıkmadı. Yalvardım, dedim "illaki gideyim dileneyim mi?" dedim. Beyaz masaya başvurudum, hiçbir sonuç çıkmadı." [Nursu, Çekmeköy]

"Neden geldiğimizi açıkladığımızda bir fayda sağlasınlar, en azından oturup dinlesinler. Dinliyolar dinliyolar tamam biz sizi arıcaz deyip kafalarından salıyolar, o kadar başka bişey yok. Hiç aramadılar kaç kere numaramızı verdik." [Sevim, Çekmeköy]

1.2.4. Görünmez Olmak ve Umutsuzluk

Derinlemesine görüşmeler sırasında aileler; başvurulara yanıt alamamak, başvuru mekanizmalarına ulaşamamak veya ihtiyaçları olmasına rağmen başvurularının çeşitli sebeplerle reddedilmesinin yarattığı duyguları çaresizlik, görülmeme hissi, kendini anlatamamak, umutsuzluk ve yalnız bırakılma olarak anlatıyorlar.

"Seçim dönemi dışında bizi tanıyan yok. gelip hal hatır sormalarını da geçtim bu insanlar aç mı diye kontrol etmediler. hadi sen gelip bakmadın, yaptığımız başvurular da sonuçsuz kaldı" [Veda, Ataşehir]

"Çocuklarınız yetişkin çalışabilirsiniz diyor ama olmuyor. Oğlum yasal evli değil orada evde gözüküyor. Onun kendi evinin masrafı var. 2 oğlum cezaevinde. çocuklarım hasta. Anlatamıyorum çalışama-

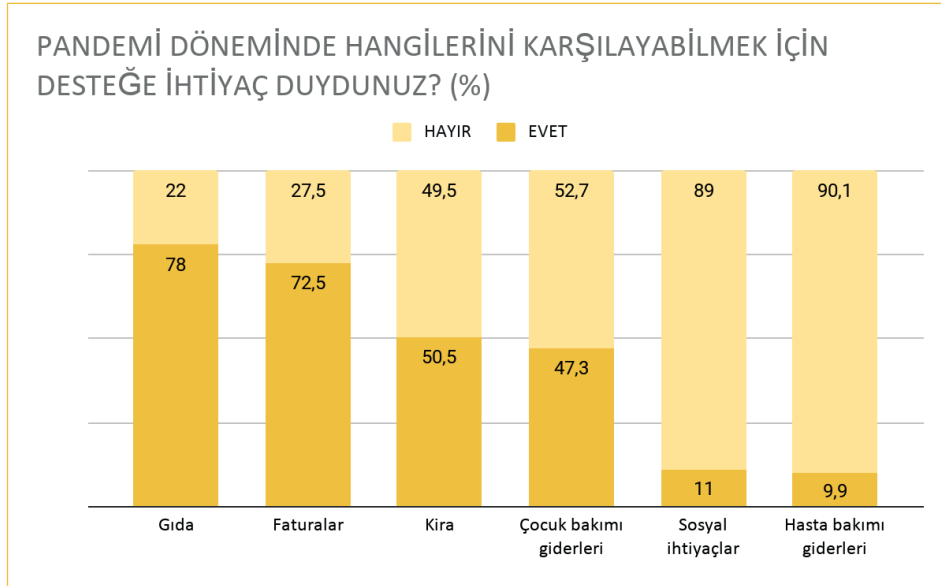
diğimizi sonra çekip gidiyorum.” [Süleyman, Ümraniye]

“Bilmiyorlar mı insanlar işten çıkarıldı. Biz eski durumumuz olsa kıt kanaat geçiniyorduk ama ordan burdan kısar interneti bağlatırdık, belki tablet alırdık ki çocuklarım canlı derslere katılsın. Ama öyle bir durumdayız ki kaç aydır fatura ödeyemiyoruz. Evin kredi taksiti var, yiyecek ekmek bulamıyoruz. Nakit para gelmiyor bir yerden nasıl biz yeni bir borca girelim? Bu kadar yalnız bırakıldık anlıyor musunuz” [Kamuran, Şişli]

“Sanki biz elalemmişiz gibi, bu ülkenin insanı bu ilçenin insanı değilmişiz gibi davranıyorlar. Hiçbir yerden yardım çıkmadı bize yine hacer abla yetiştii” [Gül, Fatih]

2. PANDEMİ DÖNEMİNDE SOSYAL DESTEK

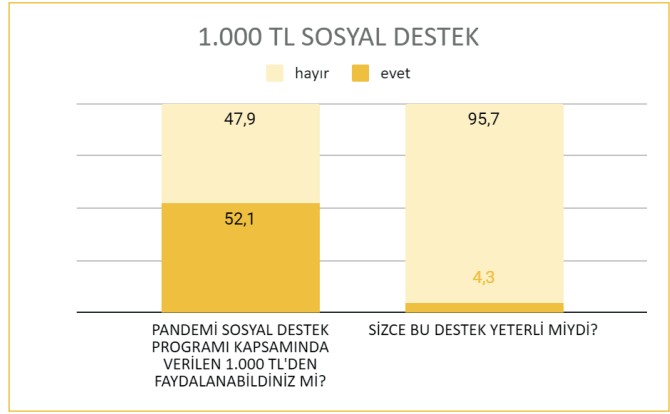
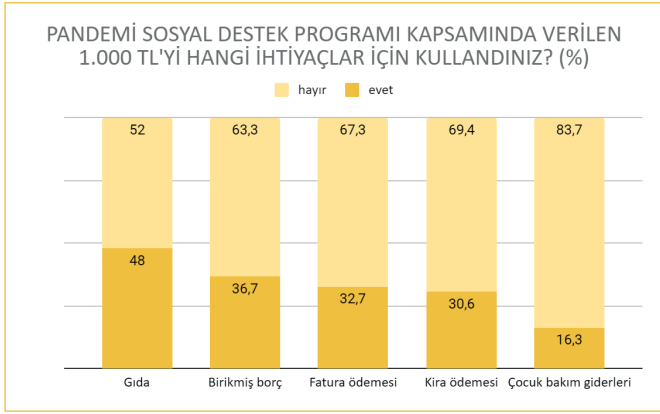
Görüşme yaptığımız hanelerde pandemi döneminde hangi temel haklarını karşılayabilmek için desteğe ihtiyaç duyduklarını sorduğumuzda ise %78'inin gıda alabilmek, %72'sinin faturaların ödenmesi, %50'sinin kira ödemek, %47'nin çocuk bakım giderleri, %11'inin sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve %10'unun hasta bakım giderleri için desteğe ihtiyaç duyduğu görülüyor.

2.1. 1000 TL Sosyal Destek

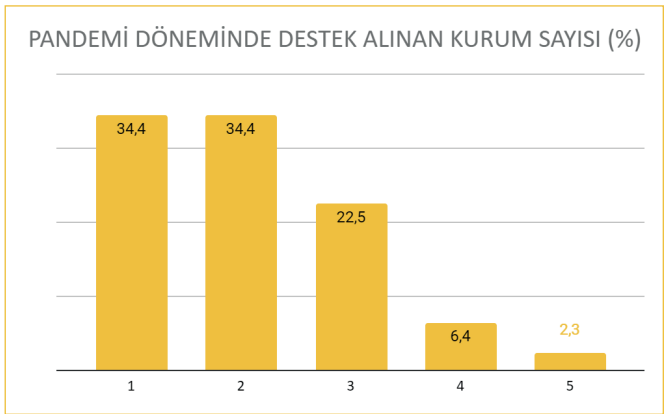
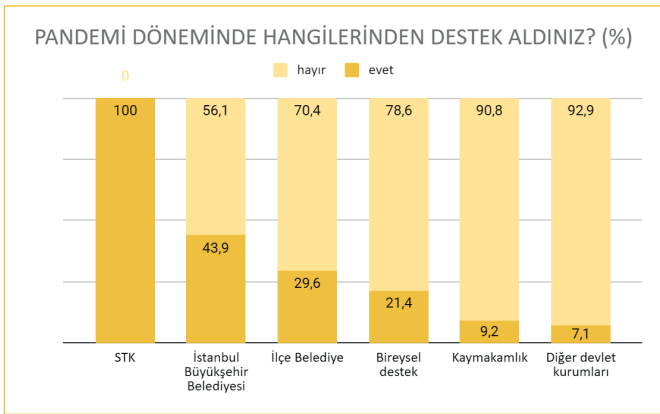
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı mart ayından itibaren Pandemi Sosyal Destek Programı kapsamında 1.000 TL nakdi yardımlarda bulundu. Görüşme yaptığımız hanelerde bu destekten faydalananların oranına baktığımızda yalnızca %52'sinin bu destekten faydalanabildiği ve bu kişilerin %95'inin bu desteğin yeterli olmadığını düşündüğü anlaşılıyor.

Bu destekten faydalanabilen kişilerin bu desteği öncelikle gıda, ardından sırası ile borç, fatura ve kira ödemeleri ve çocuk bakım giderleri için kullandığı görülüyor.

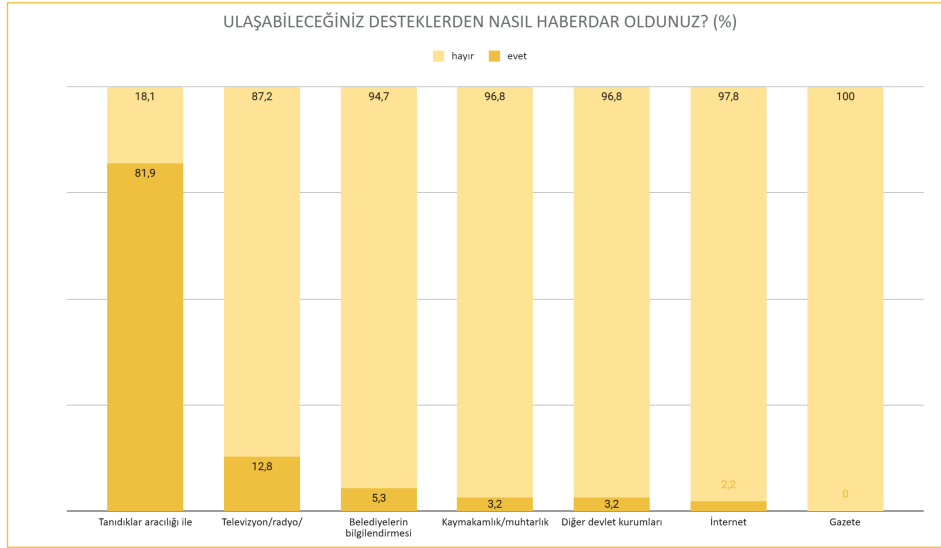

2.2. Pandemi Döneminde Alınan Diğer Destekler

Görüşme yaptığımız hanelerde pandemi döneminde 1.000 TL dışında başka nerelerden destek aldıklarını sorduğumuz zaman DYA desteği dışında % 43'ü İBB, %29'u ilçe belediye, %21 bireysel destek, %9'u kaymakamlık, %7'si ise diğer devlet kurumlarının desteğinden faydalanmış. Görüştüğümüz hanelerin % 34'ünün bu süreçte yalnızca DYA desteğine erişebildiği, geri kalanların ise en az iki kurumdan destek alabildiği görülüyor.

Görüşme yaptığımız hanelerde başvurdukları ya da faydalandıkları desteklerden nasıl haberdar olduklarını sorduğumuzda ise %81'nin tanıdıklar aracılığı ile, %12'sinin televizyon ya da radyo aracılığı ile, %5'inin belediyelerin duyuruları ile, %3'ünün kaymakamlık, muhtar ya da devlet kurumlarının bilgilendirmesi ya da internet aracılığı ile haberdar olduğu görülüyor. Gazeteler aracılığı ile haberdar olan hiç kimse yok.

2.2.1. Pandeminin Acil İhtiyaçlar Doğurması

Ailelerin birçoğu pandemi döneminde kadar ihtiyaç duymamış olsalar da pandemiyle birlikte ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaya başladıklarını ve sosyal desteğe ihtiyaç duyduklarını anlatıyorlar. Pandemi döneminde birçok kuruma sosyal destek başvurusu yaptıklarını anlatan aileler, bu süreçte destek başvurularına cevap alamamanın zorluğundan ve ihtiyaçlarının aciliğinden bahsediyorlar.

"Bu pandemi dönemi her zamanki gibi bir dönem değil. her şey çok acil. Hadi normalde belediyeye kaymakamlığa gidiyorsun aylarca bekletiyorlar. Ama bu dönem böyle olmamalıydı. İnsanlar işsiz, parasız kaldı, aç kaldık. Bebeklerimiz aç kaldı, bezsiz kaldık. Şimdi sesimizi duymayacak da ne zaman duyacak devlet? Kira aynı devam ediyor, faturalar aynı devam ediyor, hadi üç ay gelip kesmediler de o üç ayda biz para mı biriktirdik ki toplu borç ödeyelim? İşe mi döndü çalışanlar? Kira için bir şey diyemiyorum ev sahibi de bizden aldığıyla geçiniyor onlar da gariban. Ama bu faturaların böyle olmaması gerekirdi. Sonra çocuklar, derslerini televizyondan görmeye başlayınca okul devam mı etmiş oldu? Olmadı. çünkü o EBA TV bizim telefona yüklenemedi, eski modelmiş. Yüklenseydi çocuklar derslerini izleyip hocalarına soru soracaktı. Televizyon olmakla da bitmiyor işte o eğitim, çocukların odası da yok gitsin dersini çalışsın." [Sema, Beyoğlu]

"1000 TL için başvurduk çıkmadı, valiliğe gittik, kaymakamlığa gittik, Esenyurt Belediyesi'ne gittik hiç birşey çıkmadı. Süt yardımı için acil numaraları aradım yalvardım, bir paket bile süt gelmedi." [Gül, Fatih]

2.2.2. Ev İncelemelerinin Yapılamaması

Daha önce destek başvurusunda bulunmamış birçok aile pandemi döneminde destek başvurularında bulduklarında standart sosyal inceleme prosedürleri ile karşılaştıklarını anlatıyorlar. Belediyeler ve kaymakamlığın sosyal inceleme prosedürlerinin içinde olan ev incelemeleri pandemi döneminde mümkün olmadığı için ailelerden bazıları başvurularının sonuçlanmadığını ve bu sebeple orhandestek alamadıklarını belirtiyorlar.

"Kaymakamlık ve sultangazi belediyesinden hiç birşey çıkmadı. Eve gelip inceleme yapmaları lazımmış onu yapmayı da durdurmuşlar. Zaten bana şu an lazım." [Nurdan, Sultangazi]

"Kaymakamlığa ve Beyoğlu Belediyesine gittim evde sosyal inceleme yapmaz dediler o inceleme için sıraya koydular ama korona var diye inceleme yapmıyorlarmış da kim bilir ne zaman gelirlermiş."

2.2.3. Pandemi Döneminde Gıda Destekleri

Derinlemesine görüşmelerde pandemi döneminde alınan destekler sorulduğunda aileler Derin Yoksulluk Ağından ve yerel yönetimlerden gelen gıda desteklerinin bu süreçte önemli olduğunu vurguluyorlar. Kriz durumunda ulaşılan bu desteklerin açlığa karşı “bir nefes” gibi görüldüğü ortaya çıkıyor.

“Günü geldi ne yiyeceğiz diye düşündük. kıştan buzluğa attığım şeyler vardı. Onları hiç paramızın olmadığı yemek alamadığımız zamanlara sakladık. Sizden geldi, Şişli belediyesinden ve İBB’den erzak geldi. Onlarla idare ettik” [Hatice, Şişli]

“Fatih belediyesinden erzak gelmese biz çatır çatır açtık nankörlük edemem kapımıza kadar geldi. Her ay getirdiler bir kere. Küçük bir koli ama yetti bize. Sonra size başvurduk bana komşular numaranızı verdi. Öyle yemeğe başladık yoksa çok zordu.” [Eylül, Fatih]

Bu dönemde çok zorluk çektik, komşular olmasa siz göndermeseniz yiyecek ekmeğimiz yoktu, bir gün dedim iş başa düştü kağıda cikayıp. Arabami sokağın başına cekemedim” [Orhan, Ataşehir]

“Siz olmasaydınız biz çok perişan olurduk. İki faturamızı ödediniz, gıda geldi ya biz nefes aldık.” [Kamuran, Şişli]

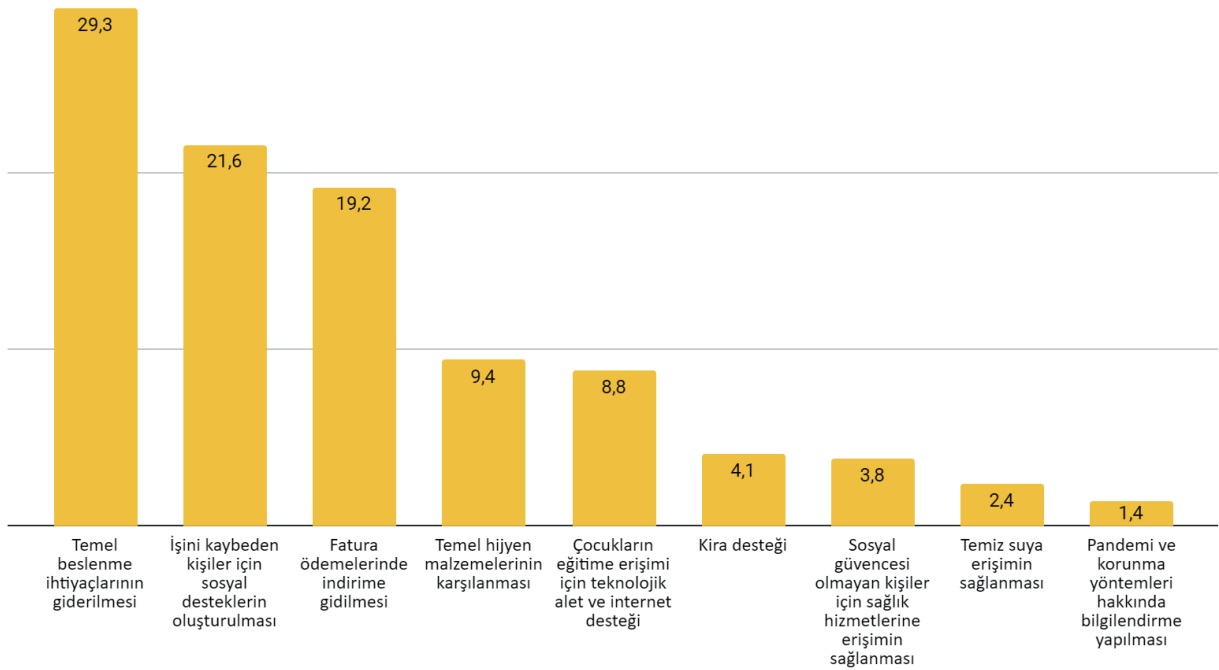
3. Ne Farklı Olsaydı?

Görüştiğimiz 103 hanede pandemi sürecinde yapılması gereken bazı destekleri saydık ve öncelik sırasına göre en önemli ilk üçü sıralamalarını istedik. Saydığımız destekler şu şekilde;

- Çocukların eğitime erişimi için teknolojik alet ve internet desteği
- Temel beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi
- Sosyal güvencesi olmayan kişiler için sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması
- Pandemi ve korunma yöntemleri hakkında bilgilendirme yapılması
- Temel hijyen malzemelerinin karşılanması
- İşini kaybeden kişiler için sosyal desteklerin oluşturulması
- Temiz suya erişimin sağlanması
- Fatura ödemelerinde indirimle gidilmesi
- Kira desteği

Her birinin çok önemli olduğunu vurgulasalar da görüşme yaptığımız kişilere göre ‘Temel beslenme ihtiyaçlarının giderilmesi’ birinci, ‘İşini kaybeden kişiler için sosyal desteklerin oluşturulması’ ikinci, ‘Fatura ödemelerinde indirimle gidilmesi’ ise üçüncü öncelik.

SİZCE HANGİLERİ ÖNCELİKLİ OLARAK YAPILMALIYDI? (%)

Bu derecelendirmenin yanında derinlemesine görüşmelerde pandemi döneminde yerel ve merkezi yönetimlerden beklentileri sorulduğunda bebek maması ve bezi desteği, içme suyu desteği, kolonya ve maske desteği, fatura ödemelerinin birkaç ay ücretsiz olması ve halihazırda verilen gıda kartlarının limitinin pandemi döneminde artırılması cevapları veriliyor.

3.1. Sosyal Destek Başvuru Değerlendirmelerinde Düzenleme İhtiyacı

Derinlemesine görüşmelerde; ailelerin özellikle pandemi döneminde ihtiyaçların tespit edilmesinin yetersiz kaldığı ve desteklerin dağıtımında eşitsizliklerin yaşandığını düşündükleri görülüyor.

3.1.1. Desteklerin Dağıtımının Adilliğine Yönelik Sorgulama

Ailelerden bazıları kendilerinin daha çok ihtiyacı varken ve destek alamazken durumlarının kendilerinden daha iyi olduğunu bildikleri tanıdıklarının destek alabildiğini söylüyorlar. Bazı aileler belediyede tanıdıkları olması sebebiyle destek taleplerini iletebildiklerini anlatıyorlar. Pandemi döneminde desteklerin dağıtımına yönelik ortaya çıkan ortak tema desteklerin adil dağıtıldığından ve destek dağıtımının şeffaflığından şüphe etmek oluyor. Ailelerle görüşmelerde hem yerel yönetimler hem de kamu kuruluşlarının pandemi döneminde sosyal desteklerini artırdığı ortaya çıkarken destek dağıtımlarında ailelerin ihtiyaçlarını doğru tespit etmedikleri düşüncesi görünür oluyor.

"Biz hiçbir şey göremediğimiz için... Mahalleye destek geldi belediyeden, kaymakamlıktan ama birçok ihtiyacı olan kişiye gitmedi. Olan yedi olmayan kaldı." [Funda, Beyoğlu]

"Yaptıklarına yaptım ama benim gibi çok alamayan da oldu. Süt alıyordum, o bile iptal olmuş." [Süheyla, Şişli]

"Valla bilmiyorum ne desem artık herkes o kadar bencil olmuş ki parası imkanı olan insan dahi destek almış. Artık zengini de başvuruyor fakiri zaten fakirdir. Var olan da alıyor artık diyorum devlet de nereye kadar versin bize." [Meltem, Beyoğlu]

"Bizim gibi çok zor durumda olanları araştırıp ilgilenmeleri gerekiyordu. Gereksiz yere yardım vermek yerine gerçekten ihtiyacı olanları araştırmalıydı. Tespit edilmediğini düşünüyorum. Orta gelirli olanlarla bizi aynı kategoriye koydular. Ben mağdurken neden ben almayayım." [Hasibe, Fatih]

"Belediyede bizim akrabamız var, o bize hep imkan olunca destek oluyor belediyeden." [Sonay]

3.1.2. Kriz Döneminde İhtiyaçların Görülmesi

Ailelere pandemi döneminde "Ne farklı olsaydı?" diye sorulduğunda destekler konusunda öne çıkan bir tema yerel ve merkezi yönetim yetkililerinin kişilerin bu dönemdeki ihtiyaçlarını takip edebilmek ve acil ihtiyaçlara yanıt verebilme amaçlı mekanizmaların oluşturulması gerekliliği. Görüşme yapılan aileler yerelde kişilerin ihtiyaçlarını doğrudan gözlemleyebilecek yetkililerin gerekliliğini vurguluyorlar.

"Bir de dilekçe yazıyorsun, gelmiyorsa almıyorsun. yasaklar olduğunda bi gelip bakmaları lazımdı, açta açıkta kalan insanlar oldu mu sırf bu dışarı çıkma yasağından ötürü. En azından bu ataşehir belediyesi bir gelseydi, baksaydı. Muhtarlık baksaydı. Komşumuz beslenebiliyor mu bir tas yemek pişmiş mi." [Serhat, Ataşehir]

"Mahalle mahalle görevliler olabilirdi. sosyal mesafe korunarak ailelerin durumuna bakabilirlerdi." [Şenay, Beyoğlu]

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan görüşmeler ve saha deneyimlerimizle birlikte, pandeminin yarattığı acil durum koşullarının halihazırda derin yoksulluk yaşayan, günlük işlerde çalışan kişileri açlık, evini kaybetme, temel ihtiyaçlarına erişememe gibi risklerle karşı karşıya bıraktığı görülüyor. Bu durum, yerel yönetimler ve devlet organlarının kriz dönemi planlarında, yoksulluk ve derin yoksulluk koşullarının dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya çıkarıyor. Saha deneyimleri ve saha çalışması sonuçlarından yola çıkarak yerel yönetimler ve devlet organlarına yönelik önerilerimiz şu şekilde;

İSTİHDAM

- Pandemi gibi kriz durumlarında işsizlik maaşı/işsizlik desteği uygulamalarında kişinin öncesinde sigortalı çalışıp çalışmadığına bakılmadan dahil edilmesi, günlük işlerini kaybeden kişilerin de bu desteklerden yararlanabilmeleri sağlanmalıdır.
- Yoksulluk veya derin yoksulluk koşulları altında yaşayan kişilerin, günlük kazançlarını günlük ihtiyaçları için kullandıkları ve kriz durumlarında tamamen günlük gelirlerini kaybettikleri göz önüne alınarak tekrar çalışmaya başlayacakları şartlar sağlanana kadar temel ihtiyaçlarına ulaşabilmeleri için düzenli sosyal destek sağlanmalıdır.
- Kriz sonrası yürütülecek istihdam çalışmalarında, günlük işlerde çalışan ve kriz döneminde işlerini kaybeden kişilere durumları göz önüne alınarak eşit fırsat verilmelidir. İstihdam merkezlerine başvuru süreçleri hakkında bilgilendirmeler yapılmalı ve bu süreçler erişilebilir olmalıdır. Ümraniye Belediyesi'nin İstihdam Merkezi bu konuda iyi bir örnek sunuyor.

YAŞAM ALANI & GÜVENLİK

- Afet ve kriz durumlarında evlerini kaybeden kişilerin faydalanabilmesi için yerel yönetimler tarafından geçici barınma merkezleri kurulmalıdır.
- Yıpranan konutların yenilenerek evini kaybetme tehlikesi yaşayan kişilere düşük ücretlere barınma imkanı sunulmalıdır. Bu uygulamanın örneği Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından pandemi sürecinde atıl durumdaki 400 konutun yenilenerek ihtiyaç duyan kişilere 100 lira ücretle kiralanması yoluyla 2020 yılının Ekim ayında gerçekleştirildi.
- Kriz durumlarında ihtiyaç duyan ailelerin ısınma ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Özellikle salgın hastalık dönemlerinde temel suya erişimin önemi göz önüne alınarak temiz su tankerleri mahallelerde temiz suya erişimi sağlamalıdır.
- Ev sahiplerine belirli bir destek verilmesi yoluyla kişilerin kriz durumlarında evsiz kalması önlenmelidir.

BESLENME & TEMEL BAKIM

- Temel gıdaya ulaşamayan haneler belirlenerek bu hanelere yönelik sosyal market uygulamaları oluşturulmalıdır.
- Hanelerin ped, bebek bezi, hasta bezi ve mama ihtiyaçları sosyal destek programlarına, acil durum kolilerine dahil edilmelidir.
- Temizlik ve hijyen malzemeleri, ped, bez ve mama gibi temel ihtiyaçların ulaşılabilir fiyatlara sunulduğu yerel yönetim kontrolündeki mağazaların kurulmalıdır.
- Yerel yönetim bütçelerinden kriz durumunda temel gıda için bir bütçe ayrılmalı ve kriz durumlarında kişilerin temel besine ulaşımı için kullanılmalıdır.
- Yoksulluk veya derin yoksulluk koşulları altında yaşayan, pandemi sürecinde hastalığa yakalanan ve evlerinde karantina sürecinde olan kişilerin temel beslenme ve temel bakım ihtiyaçları karşılanmalıdır.

SAĞLIK

- İhtiyaç duyan her kişi için ücretsiz maskeye erişim sağlanmalıdır.
- Kriz durumlarında, Yeşil Kart kullanan kişilerin borçlarına bakılmaksızın ilaçlara ve sağlık hizmetlerine ulaşmaları sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin psikolojik destek merkezlerinin yaygınlaştırılarak, kriz dönemlerinde ihtiyaç duyan kişiler için uzaktan destek sağlanmalıdır.

EĞİTİM

- Krizle birlikte ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan hanelerdeki çocuklar için temel okul ihtiyaçlarına yönelik (okul forması, beslenme, kırtasiye) sosyal destek programları oluşturulmalıdır.
- Uzaktan eğitim konusunda ebeveynler için yazılı ya da sözlü, telefon veya ev ziyaretleri ile bilgilendirme yapılmalıdır.
- Talep eden çocukların MEB tarafından kurulan en yakın uzaktan eğitim merkezine ulaşmaları sağlanmalıdır.
- Uzaktan eğitim merkezlerine erişimin mümkün olmadığı durumlarda yerel yönetimler yönetim bölgesi içinde ücretsiz kablosuz internet yayını sağlamalıdır.

SOSYAL HAYAT

- Ailelerin evde kalması gereken durumlar tekrarlanırsa çocukların kendi başlarına veya aileleriyle vakit geçirmeleri için aktivite materyallerinden oluşan bir paket hazırlanmalı, çocuklu ailelere iletilmelidir.

- Kriz durumlarında çalışmakta tecrübeli ruh sağlığı çalışanları, yerel yönetimler veya kamu kurumları bünyesinde çalışarak gerekirse uzaktan destek sağlamalıdır.

SOSYAL DESTEKLER

- Kriz ve afet durumlarında sosyal destek mekanizmalarının değerlendirme kriterleri revize edilmeli, ev ziyaretine gerek duyulmadan kriter, temel ihtiyaçlara ulaşamamak olarak belirlenmelidir.
- Kişilerin sosyal destek mekanizmalarına başvuru yapabilmeleri için kriz durumunda mahalle bazlı başvuru/müdahale ekipleri görevlendirilmelidir. Belediye temsilcisi, muhtar ve mahalle temsilcisinden oluşan ekipler mahalle bazlı başvuru değerlendirmelerinden sorumlu olmalıdır.
- Belediyeler, muhtarlıklar, yerel meclisler ve yerel STK'lar işbirliği içinde mahalle bazlı ihtiyaçları tespit etmeli, gerekli mekanizmalara iletmelidir.
- Sosyal desteklerin ulaştırılacağı kişilerin belirlenmesi ve desteklerin dağıtılması süreci şeffaflık içinde yürütülmelidir.
- Var olan sosyal destek mekanizmalarının yürütülemeyeceği acil durumlara yönelik sosyal destek planlaması hazırlanmalıdır.

açıkalan

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ